

שולחן ערוך מחבר ורמ"א

הלכות ארץ ישראל

**מצוות התלויות בארץ, ישוב ארץ ישראל, ירושלים, בית המקדש,
חורבן בית המקדש, ומקום המקדש, וכל התלויים בהם!**

(הרב שלמה זאנוויל ווייל, ירושלים תרפ"ז לפ"ק)

דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם. (סוטה יד.)

מדברי רשכבה"ג, גדול מרבן שמו, רבינו משה סופר זיעזעכי"א

ולאורו נסע ונלך עד ביאת גואל צדק בב"א

היוצא מדברינו: דעל כל פנים לכולי עלמא קדושת שניהם (ארץ

ישראל, וירושלים) קדושת עולמים, מימות עולם עד סוף כל ימות

עולם, לא נשתנה ולא ישתנה. (שו"ת חתם סופר, חלק יורה דעה, תשובה רל"ד (עיין שם באריכות נפלא))

על ידי לימוד הלכות אלו, יזכה ל"קדושת ארץ ישראל" באמת, אפילו אם אין זוכה עכשיו לגור בארץ ישראל בקביעות, ויקיים בזה "ונשאלמה פרים שפתינו" – וכמו שאמרו חכמינו ז"ל בברכות (דף ח.): "מיום שחרב בית המקדש אין לו לתקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד!"

כל המתלך ארבע אמות בארץ ישראל, מבטח לו שהוא בן העולם הבא. (כתובות קיא.)

ארץ אשר ה' אלקיך דרש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה

(דברים יא, יב). אשר ה' אלקיך דורש אותה. והלא כל הארלות הוא דורש שנאמר להמטיר על ארץ לא איש, אלא

כביכול אינו דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה שדורשה דורש את כל הארלות עמה. (רש"י סו)

כיוצא בו אתה אומר: "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד", וכי אותה בלבד הוא דורש, והלא כל הארצות כולם הוא דורש, שנאמר (איוב לח): "להמטיר על ארץ לא איש", אלא כביכול שאינו דורש אלא אותה וכו'.

(ילקוט שמעוני מלכים א' – פרק ח' – רמז קצ"ד)

דבר אחר, "לא יגרע מצדיק" (איוב לו, ז), זו ארץ ישראל, שאין הקדוש ברוך הוא מיז עיניו ממנה, שנאמר:

(מדרש ילמדנו פרשת פקודי)

"תמיד עיני ה' אלקיך בה" וגו'.

הלכות ארץ ישראל

אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבית, סימן א – דין הטקמת הבקר, סעיף ג

(ג) ראוי לכל ירא שמים שיהא מוציא ודואג על חורבן בית המקדש:

אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבית, סימן ג – הנהגת בית הכסא, סעיף ז

(ז) המטיל מים מן הצופים ולפנים (פירוש, מקום שיכולים לראות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולים לראות, רש"י) לא ישב ופניו כלפי הקודש (אלא לצפון או לדרום) או יסלק הקודש לצדדין:

אורח חיים הלכות תפלה, סימן צ – מקום הראוי להתפלל עם הצבור, ודין ההולך בדרך, סעיפים: ה, ז

(ד) צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן, וטוב שיהיה בבית הכנסת י"ב חלונות:

(ז) ולא אחורי בית הכנסת אם אינו מחזיר פניו לבית הכנסת ואחורי בית הכנסת הוא הצד שהפתח פתוח בו והוא הפך הצד שפונים אליו הקהל כשמתפללים. ויש מפרשים בהפך. וראוי לחוש לדברי שניהם וגם כשמתפלל בשאר צדדים חוץ לבית הכנסת יש להחמיר שיחזיר פניו לבית הכנסת. וכל זה כשניכר שמחזיר אחוריו לבית הכנסת אבל אם הוא מתפלל בבית הסמוך לבית הכנסת פניו כנגד ארץ ישראל בראוי ואחוריו לכותל ביתו שהוא כותל בית הכנסת מותר שאינו ניכר שמחזיר פניו מבית הכנסת:

אורח חיים הלכות תפלה, סימן צד – צריך לכוין נגד ארץ ישראל, ודין הרוכב או היושב בספינה, סעיפים: א, ב, ג, ד

(א) בקומו להתפלל אם היה עומד בחוץ לארץ יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל ויכוין גם לירושלים ולמקדש ולבית קדשי הקדשים היה עומד בארץ ישראל יחזיר פניו כנגד ירושלים ויכוין גם למקדש ולבית קדשי הקדשים היה עומד בירושלים יחזיר פניו למקדש ויכוין גם כן לבית קדשי הקדשים היה עומד אחורי הכפורת מחזיר פניו לכפורת:

(ב) אם מתפלל לרוח משאר רוחות יצדד פניו לצד ארץ ישראל אם הוא בחוץ לארץ ולירושלים אם הוא בארץ ישראל ולמקדש אם הוא בירושלים. הגה: ואנו שמחזירין פנינו למזרח מפני שאנו יושבים במערבה של ארץ ישראל ונמצא פנינו לארץ ישראל (טור וסמ"ג). אף עושין מקום הארון וצד התפלה נגד זריחת השמש ממש כי זהו דרך המינים רק מכוונים נגד אמצע היום (הגהות אלפסי החדשים). ומי שרוצה לקיים אמרם הרוצה להעשיר יצפין או להחכים ידרים מכל מקום יצדד פניו למזרח:

(ג) מי שאינו יכול לכוין הרוחות יכוין לבו לאביו שבשמים:

(ד) היה רוכב על החמור אין צריך לירד ולהתפלל אפילו אם יש לו מי שתופס חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו וכן אם היה בספינה או על גבי קרון אם יוכל לעמוד עומד ואם לאו יושב במקומו ומתפלל או אם היה הולך ברגליו מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו כנגד ירושלים אפילו שלא במקום סכנה כי אם יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכוין והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו וישוב דעתו ויש מחמירין לעמוד באבות וראוי לחוש לדבריהם אם הוא שלא במקום סכנה:

אורח חיים הלכות תפלה, סימן צה – כיון אבריו בשעת תפלה, סעיף ב

(ב) צריך שיכוף ראשו מעט שיהיו עיניו למטה לארץ ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש ובלבו יכוין למעלה לשמים:

אורח חיים הלכות תפלה, סימן קז – דיני ברכת השנים, סעיף א

(א) ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחרי תקופת תשרי (ויום התקופה הוא בכלל ה'ס'). הגהות מיימוני פרק ב'). ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשוון. ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין מלשאול:

אורח חיים הלכות בית הכנסת, סימן קנא – דיני קדושת בית הכנסת, סעיף יא

(יא) אם בשעת בנין בית הכנסת התנו עליו להשתמש בו מותר להשתמש בו בחרבנו אבל בישובו לא מהני תנאי ואפילו בחרבנו לתשמיש מגונה כגון זריעה וחשבונות של רבים לא מהני תנאה במה דברים אמורים בבתי כנסיות שבחוצה לארץ אבל בבתי כנסיות שבארץ ישראל לא מהני שום תנאי:

אורח חיים הלכות דברים הנהגים בסעודה, סימן קע – דברי מוסר שינהג אדם בסעודה, סעיף כ

(כ) נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא אם כן יודעים מי מיסב עמהם מפני שגנאי הוא לתלמיד חכם לישוב אצל עם הארץ בסעודה:

אורח חיים הלכות ברכת המזון, סימן קפג – המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון, סעיף ב

(ב) יתן היין לתוכו חי עד שמגיע לברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבח הארץ. הגה: ויש אומרים דאם היין אינו חזק אין צריך למוזגו (טור), וכן נוהגין באלו הארצות. ויציאנו מן החבית לשם ברכה (טור בשם רש"י). ונראה דלדידן שאין לנו הרבה יין, אין צריך רק לשפכו מן הקנקן ששומרים בו היין לשם ברכה וחבית לאו דוקא וכן נוהגין במדינות אלו. וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדותיו:

אורח חיים הלכות ברכת הפירות, סימן רח – דין ברכה מעין שלש אחרי המשת מני פירות והמשת מני דגן, סעיף י

(י) בברכה אחת מעין שלש של פירות דחוצה לארץ חותם על הארץ ועל הפירות ובארץ ישראל חותם על הארץ ועל פירותיה ואם בחוץ לארץ אוכל מפירות הארץ חותם גם כן על פירותיה:

בערבאות. הגה: **שלהם בכתב שלהם דאינו אסור רק מדרבנן ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו** (אור זרוע):

אורח היים הלכות שבת, סימן שלט – כמה דינים פרטיים הנהגין בשבת, סעיף ד'

(ד) אין דנין. הגה: ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח וכל שכן שאסור להלקותו דהוה בכלל דין ואם יברח אין עלינו כלום (בית יוסף סוף סימן רס"ג בשם שבולי הלקט) ולא מקדשין. הגה: ויש מתירין לקדש היכא דאין לו אשה ובנים (רבינו תם) ואפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי (סמ"א) ואף על גב דלא קיימא לן הכי מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק כי גדול כבוד הבריות כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הנדוניא ביום ו' עד הלילה דעושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הוכנו לסעודה ולנשואין והוי ביוש לכלה ביום לכלה ולחתן אם לא יכנסו אז ומכל מקום לכתחלה יש לזהר שלא יבא לידי כך (ועיין בטור אבן העזר סימן ס"ג). ולא חולצין ולא מיבמין ואין כונסין ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומות ומעשרות ואין פודין הבן ואין מגרשין אלא אם כן הוא גט שכיב מרע (דתקף ליה עלמא) וכולם אם נעשו שונגין או מזידין או מוטעין מה שעשו עשוי:

אורח היים הלכות שבת, סימן שפז – דיני שיתוף בעירוב, סעיף ה

(ח) משתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום אדם כגון לנזיר ביין ולישראל בתרומה וכן (הנדר) מאוכל או נשבע שלא יאכלנו משתתף בו ויש אומרים דהיינו דוקא כשנדר או נשבע שלא יאכלנו אבל אם נדר או נשבע שלא יהנה ממנו אין משתתפין לו בה (ואם אמר קונם הנאתו או אכילתו עלי לכולי עלמא אין משתתף בה) (טור):

אורח היים הלכות עירובי תחומין, סימן תט – דין מקום נתינת העירוב, סעיף ו

(ו) אבד עירובו או נשרף או אם היה בסוף התחום ונתגלגל חוץ לד' אמות או שהיתה תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב שקניית העירוב בין השמשות אם ספק כשר שספק העירוב כשר והוא שיהיה לו חזקת כשרות כגון זה שהניחו שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לא לא:

ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירא תוך שלשה ימים כי חושבים הכל לדבר מצוה ואין למחות בידן הואיל ויש להם על מי שיסמוכו:

אורח היים הלכות שבת, סימן רס – דיני הכנסת שבת, סעיף ב

(ב) כשיהיה סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה **עשרתם** ערבתם הפרשתם חלה ויאמר להם הדליקו את הנר. **ובמקום שאין מעשרין אין צריך לומר עשרתם** (טור):

אורח היים הלכות שבת, סימן רסא – זמן החלפת הנרות לשבת, סעיף א

(א) ספק חשיכה והוא בין השמשות (והיינו כדי שיעור הלך ג' רבעי מיל אחר שקיעת החמה (טור בסיון רצ"ג וכדלקמן סוף סימן ב') ושיעור מיל הוא שליש שעה פחות חלק ל') **אין מעשרין את הנרות** ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות ואין מערבין עירובי תחומין (ועיין לקמן סימן תס"ו סעיף ב') **אבל מעשרין את הדמאי** וטומנין את החמין ומערבין עירובי חצירות (ועיין לקמן סימן שצ"ג). ומותר לומר לאינו יהודי בין השמשות להדליק נר לצורך שבת וכן לומר לו לעשות כל מלאכה שהיא לצורך מצוה או שהוא טרוד ונחפז עליה. הגה: וכן מי שקבל עליו שבת שעה או ב' קודם חשיכה יכול לומר לאינו יהודי להדליק הנר ושאר דברים **צריך** (מהרי"ו סימן קי"ו) (ועיין לקמן סימן שמ"ב):

אורח היים הלכות שבת, סימן רסט – דין הקידוש בבית הכנסת, סעיף א

(א) נהגין לקדש בבית הכנסת ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעמימו לקטן דאין קידוש אלא במקום סעודה (ועיין לקמן סימן רע"ג) ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא להוציאם ידי חובתם ועכשו אף על גב דלא אכלי אורחים בבי כנישתא לא בטלה התקנה זהו טעם המקומות שנהגו לקדש בבית הכנסת אבל יותר טוב להנחיק שלא לקדש בבית הכנסת וכן מנהג ארץ ישראל. הגה: ונהגו לעמוד בשעה שמקדשין בבית הכנסת:

אורח היים הלכות שבת, סימן שז – באיזה הפנים מותר לדבר בשבת, סעיף יא

(יא) מותר לקנות בית בארץ ישראל מן האיני יהודי בשבת וחותר ומעלה

אורח היים הלכות ברכות, סימן רכז – דיני ברכות פרטיות, סעיף ב

(ב) הרואה מקום שנעקרה ממנה עבודת כוכבים אם הוא בארץ ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעקר עבודת כוכבים מארצנו ואם הוא בחוצה לארץ אומר שעקר עבודת כוכבים מהמקום הזה ואומר בשתייהן כשם שעקרת אותה מהמקום הזה כן תעקור אותה מכל המקומות והשב לב עובדיהם לעבדך. הגה: ואם נעקרה עבודת כוכבים ממקום אחד ונתנוה במקום אחר מברך על מקום שנעקרה שעקר עבודת כוכבים ועל מקום שנתנוה לשם שנתן אך אפים (בית יוסף בשם תוספות וירושלמי):

אורח היים הלכות ברכות, סימן רכח – ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות, סעיף א

(א) על ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית ועל הים הגדול והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה הים הגדול:

אורח היים הלכות שבת, סימן רמח – דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת, סעיף ד

(ד) היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם שלשה ימים קודם שבת אסורים לצאת וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פקוח נפש מותר ואין כאן חילול. והעולה לארץ ישראל אם נזדמנה לו שיירא אפילו בערב שבת כיון דדבר מצוה הוא יכול לפרוש ופוסק עמהם לשבות ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו יכול ללכת עמהם חוץ לתחום מפני פיקוח נפש ואם נכנס לעיר אחת בשבת מהלך את כולה ואפילו הניחוחו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר מותר דכיון דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח. הגה: יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות רק כשהולך לטייל

ובזמן הזה אין מכבסים במים לבד ונמצא שכל כיבוס של זמן הזה הוא גיהוץ ואסור מדינא אפילו בכלי פשתן ללבשן מיהא. הגה: ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחילת ראש חודש עד אחר התענית אם לא לצורך מצוה כגון אשה הלוכשת לבנים מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה (רוקח ואור זרוע) אבל בתשעה באב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה (הגהות שערי דורה) וכן לכבוד שבת לובשים כלי פשתן ומציעין לבנים כמו בשאר שבתות ואסור ליתן כלים לכובס נכרי לכבס מראש חודש ואילך אבל קודם ראש חודש מותר לתת אף על פי שכובסת אחר ראש חודש (תוספות פרק ד' דתענית ומהרי"ל):

אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות, סימן תקנ"ד – דברים האסורים בתשעה באב, סעיף כה

(כה) כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם:

אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות, סימן תקס – לעשות זכר לחורבן, ובו ה' סעיפים

(א) משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונים לעולם בנין מסוייד ומכוויר (פירוש מצוייר) כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט ופד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד והלוקח חצר מסויידת ומכווירת (פירוש מצויירת) הרי זה בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים:

(ב) וכן התקינו שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחים מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירה מין ממניי התכשיט שנוהגת בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה: ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן (כל בו). וכל אלה הדברים כדי

אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תקכ"ד – כמה דברים האסורים ביום טוב, סעיף א

(א) אין עולין על גבי אילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטיין על פני המים ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מטפחין להכות כף על כף ולא מרקדין ולא דנין ולא מקדשין ולא כונסין ולא מיבמין ולא מגרשין ולא חולצין ולא מקדישין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומה ומעשרות. הגה: ודין פדיון הבן כדינו בשבת כך דינו ביום טוב ועיין לעיל סימן של"ט סעיף ד':

אורח חיים הלכות חול המועד, סימן תקלא – דיני גילוח בחול המועד, סעיף ד

(ד) ואלו מוגלחין במועד מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח וכן המנודה שהתירו לו ברגל וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכן הבא ממדינת הים בחול המועד או שבא בערב הרגל ולא היה שחות ביום לגלח והוא שלא יצא מארץ ישראל להזין לארץ לטייל:

אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות, סימן תקנ"א – דין שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה, סעיף ג

(ג) שבוע שחל בו תשעה באב אסורים לספר ולכבס אפילו אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר תשעה באב ואפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפילו מטפחות הידים והשלחן אסור וכיבוס שלנו מותר אבל גיהוץ (פירוש מעבירין על הבגדים אבן חלק להחליקן, ערוך) שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר והני מילי לגהצן ולהניחן עד אחר תשעה באב אבל אסור ללבשן בשבוע זה ונהגו לאסור אפילו כלי פשתן ואפילו ככיבוס שלנו בין ללבוש בין לכבס ולהניח ואין להקל בדבר כיון שנהגו וכל שכן דאפשר דמדינא נמי אסור שהרי יש מי שכתב דכיבוס שלנו קרי (גיהוץ) לשל בני בכל שאין מתלבנים יפה לפי שמיימהם הם עבורים שאינה ארץ הרים וגבעות כארץ ישראל וכיבוס של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבוס של ארץ ישראל ואסור ועוד יש מי שפירש דגיהוץ היינו מים ואפר או נתר ובורית וכיבוס היינו במים לבד

אורח חיים הלכות ראש חודש, סימן תכב – סדר התפלה והלל בראש חודש, סעיף ב

(ב) וקורים הלל בדילוג בין יחיד בין צבור ויש אומרים שהצבור מברכין עליו בתחלה לקרוא את ההלל (ואם בירך לגמור אין צריך לחזור) (מרדכי פרק במה מדליקין ושבוילי לט"ט) ולבסוף יהללוך והיחיד אין מברך עליו ויש אומרים שאף הצבור אין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף וזה דעת הרמב"ם וכן נוהגין בכל מלכות ארץ ישראל וסביבותיה. הגה: ויש אומרים דגם יחיד מברך עליו (טור בשם הרא"ש ורבינו תם) וכן נוהגין במדינות אלו. ומכל מקום יזהר אדם לקרות בצבור כדי לברך עליו עם הצבור. ויש אומרים דכשיחיד קורא אומר לשנים שיאמרו עמו ראשי פרקים דאז הוי כרבים (מרדכי פרק במה מדליקין ואגור בשם שוחר טוב). ונהגו כן בהודו ולא באנא:

אורח חיים הלכות פסח, סימן תפ"ט – סדר תפלת ליל שני של פסח, וספירת העומר, סעיף י

(י) אסור לאכול חדש אף בזמן הזה בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחלת ליל י"ח בניסן ובארץ ישראל עד תחלת ליל י"ז בניסן:

אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תצ"ו – דיני יום טוב שני של גלויות, סעיף ג

(ג) בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני בישוב אפילו דעתו לחזור וכל זמן שלא הגיע לישוב אפילו אין דעתו לחזור מותר לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן אבל אם הגיע לישוב ואין דעתו לחזור נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין בישוב וכל הויץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שחלך לשם:

אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תקד – דין התבלין ביום טוב, סעיף ג

(ג) אין כותשין הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השינוי שלה ובארץ ישראל אפילו בקטנה אסור. וכיון שאין אנו יודעים עכשיו מה נקראת גדולה או קטנה יש לאסור הכל. הגה: ומותר לגרוד גבינה ביום טוב על הכלי שהוא מורג חרוץ מיהו צריך שינוי מעט כמו דרכת מלח (ריב"ש סימן קפ"ד) והוא הדין מצות בלא שינוי משום דאין טחינה באוכלין שהיו טחונין תחלה (מהרי"ל):

מפסיקין מלאכות מבעוד יום ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום אבל לא בלילה ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין לפיכך נועלין את המרחצאות אבל פניו ידיו ורגליו בחמין וכל גופו בצונן מותר ואסורים בסיכה אלא אם כן הוא להעביר את הזוהמא ואסורים בהם בתשמיש המטה וכן אסורים בנעילת הסנדל בעיר ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננים כבשאר תעניות:

(ד) עברו אלו [ולא נענו] בית דין גוזרין עוד שבע תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני וכל מה שאסור בשלשה שלפניו אלו אסור אף באלו ויתירין אלו שמתריעין בהם בשופר על הברכות שמוסיפים בהם ומתפללים ברחוב העיר ומורידין זקן להוכיחם ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפילת המנחה ונועלים את החנויות ובשני לעת ערב פותחין מעט (אותן החנויות המוכרות אכילה ושתיה) (בית יוסף בשם רש"י) כדי שימצאו לקנות לסעודת הלילה ובחמישי פותחין כל היום חנויות המוכרות מאכל מפני כבוד השבת ואם יש לחנות שני פתחים פותח אחד ונועל אחד ואם יש לחנות אצטבא לפניו פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש:

(ה) עוברות ומניקות מתענות אבל לא בג' ראשונות ולא בז' אחרונות ומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד (ואסור להן להחמיר ולהתענות) (תשב"ץ סימן תכ"ח):

(ו) אחר שגזרו י"ג תעניות אלו אם לא נענו אין גוזרין עוד והני מילי כשמתענים על הגשמים לפי שכשעברו אלו כבר עברו זמן הגשמים ואין בהם תועלת אבל על שאר פורעניות מתענים והולכים עד שיענו:

(ז) כשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובכנין של שמחה (אלא אם כן כותלו נוטה ליפול) (טור) וממעטין באירוסין ונישואין אלא אם כן אם לא קיים מצות פריה ורביה וממעטים בשאילת שלום בין אדם לחבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנוזפין וכמנודים למקום ועם הארץ שנתן להם שלום משיבין לו בשפה רפה וכובד ראש ותלמידי חכמים לבדם חוזרים ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה ומותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקים בראש חדש הנוכה ופורים יצא ניסן של תקופה והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל השור אין מתענין עוד שאין

חוי' מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים תחלה אינו צריך לקרוע על שאר ערי יהודה:

(ד) כל הקרעים האלו בידו ומעומד וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו ואינו מאחה קרעים אלו לעולם אבל רשאי לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין סולמות:

(ה) היה הולך ובא לירושלים הולך ובא תוך ל' יום אינו קורע קרע אחר ואם לאחר ל' יום חוזר וקורע (והוא הדין בערי יהודה ובמקדש):

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקסב – דין קבלת התענית, סעיף יב

(יב) תענית שגוזרים על הצבור אין כל יחיד צריך לקבלו בתפלת המנחה אלא שליח צבור מכריז התענית והרי הוא מקובל ויש אומרים דהני מילי בארץ ישראל שהיה להם נשיא לפי שגזירתו קיימת על כל ישראל אבל בחוצה לארץ צריכים כל הצבור לקבל על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקסו – דיני תענית ציבור, סעיף ד

(ד) נוהגים להרבות סליחות בברכת סלח לנו ויש שאין נוהגים לומר סליחות עד אחר סיום שמונה עשרה ברכות וכן הנהיגו הקדמונים בארץ ישראל והוא המנהג הנכון:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקעה – דיני תעניות שמתפללין בארץ ישראל על הגשמים, ובו י"ג סעיפים

(א) סדר תעניות שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כך הוא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות ג' תעניות ב' וה' וב' וכל התלמידים ראויים לכך ודין תעניות אלו כדין תענית יחיד:

(ב) הגיע ראש חודש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלשה תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללים וזועקים ומתחננים כדרך שעושים בכל התעניות:

(ג) עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד ג' תעניות על הציבור שני וחמישי ושני ובאלו

לזכור את ירושלים שנאמר אם אשכח ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי:

(ג) וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם. הגה: ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה (טור). ואסור לשומעם מפני החורבן ואפילו שיר בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא על היין. הגה: וכן לצורך מצוה כגון בבית

התן ובלה הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני):

(ד) וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניח כלל ושללא יניח החתן בראשו שום כליל שנאמר חסר המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות הכלה אם היא של כסף אבל של גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה אבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו:

(ה) אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה:

אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות, סימן תקסא – דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבן, ובו ה' סעיפים

(א) הרואה ערי יהודה בחורבן אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע (ואינו חייב לקרוע אלא כשמוגיע סמוך להם כמן הצופים לירושלים) (בית יוסף):

(ב) הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה וקורע וכשרואה בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מהמדנו היה לחרבה וקורע ומחיבין חייב לקרוע מן הצופים ואחר כך כשיראה המקדש קורע קרע אחר וכל קריעה טפה ואם בא דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפה ואחר כך כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון כל שהוא:

(ג) אם קרע על אחת מערי יהודה אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקפ – ימים שמתענים בהם, סעיף ב

(ב) בשבעה עשר באלול מתו מוציא דבת הארץ:

אורח חיים הלכות ראש השנה, סימן תרא – סדר יום שני של ראש השנה, סעיף ב

(ב) אף בארץ ישראל עושים ראש השנה שני ימים. הגה: ומתענים למחרת ראש השנה (טור) והוא תענית ציבור:

אורח חיים הלכות יום הכיפורים, סימן תריב – איסור אכילה ביום הכיפורים, ושיעור כמותה, סעיף ז

(ז) אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים שלבלכו קודם ראש השנה פטור דעץ בעלמא הם ואם לבלבו (בארץ ישראל) מראש השנה ועד יום הכיפורים חייב:

אורח חיים הלכות לולב, סימן תרסג – סדר תפלת חול המועד, סעיף א

(א) בחול המועד מוציאין ספר תורה וקורין בו ארבעה בקרבנות החג שבפרשת פנחס וביום ראשון של חולו של מועד קורא כהן וביום השני ולוי וישראל חוזר וקורא וביום השלישי והרביעי קורא ספיקא דיומא וביום השני וביום השלישי ועל דרך זה קורים בשאר ימים. הגה: ויש אומרים ששנים הראשונים קורין בספיקא דיומא והשלישי קורא ביום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיקא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגין וביום השביעי כהן קורא ביום החמישי לוי ביום הששי וישראל ביום השביעי והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי וכן אנו נוהגין (רש"י בשם רבותיו ומהר"ו ומנהגים). ובארץ ישראל שאין שם ספיקא דיומא אין קורים בכל יום אלא קרבן היום בלבד כי ביום ב' הוא א' לחולו של מועד קורא כהן וביום השני והשלישי העולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר הימים:

אורח חיים הלכות מגילה ופורים, סימן תרפח – דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, ובו ה' סעיפים

(א) כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון אפילו אינן מוקפין עכשיו קורין בט"ו אפילו אם הם בחוצה לארץ ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פירוש בטלים ממלאכתן ועוסקין

(יג) אם ירדו להם גשמים בליל תעניתם קודם שעלה עמוד השחר אין אומרים הלל הגדול:

אורח חיים הלכות תענית, סימן תקעו – על אזהרה דברים מתעניין ומתריעין, סעיפים: ב, ט, י, יא

(ב) וכן על הדבר איזהו דבר עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר היו בה אלף ויצאו ממנה ששה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבעה אין זה דבר וכן לפי חשבון זה ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מניין אנשי המדינה לענין זה. היה דבר בארץ ישראל מתעניין שאר גלויות עליהם (ודוקא דאיכא דבר בכולה ולא במקצתה) (ר"ן פרק ג' התענית). היה דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת שתייהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו:

(ט) וכן על הארבה והחסיל אפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל ואפילו אינו משחית יבול הארץ מתעניין ומתריעין עליהם ועל הגובאי (פירוש מין ארבה) בכל שהוא אבל על החגב אין מתעניין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד ועכשיו שאין אנו מכירין מינים הללו על כולם מתריעין:

(י) וכן על המזונות כיצד הרי שהחולו דברים של סחורה שרוב חי אנשי אותה העיר מהם כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל ונתמעט המשא והמתן עד שיצטרך התגר למכור שוה עשרה בששה הרי זו צרת צבור ומתריעין עליה ובשבת זועקים עליה אבל אין תוקעים עליה בשבת:

(יא) וכן על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם הרי אלו מתפללים עליהם שאין לך צרה יתירה מזו שהבתים נופלים ונמצא בתיהם קבריהם ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנויים באבנים ורוב גשמים טובה להם ואין מתענים להעביר הטובה. ועכשיו בצפת מצוים מפולת בתים מפני הגשמים ומתפללים עליהם:

הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה הואיל ולא ירדו כל עיקר מתחילת השנה:

(ח) וכל זה הסדר כשלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו ברביעה (פירוש המטר היורד להצמיה כל צמח ועשב האדמה נקרא רביעה מפני שרובע ומעבר את הקרקע כדכתיב כי כאשר ירד הגשם וגו' והולידה והצמיחה וגומר) וצמחו העשבים והתחילו ליבש הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיכשו הצמחים וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת האילנות בארץ ישראל ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות ואם אין להם מים לשתות מתעניין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפילו בימות החמה פסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום בימות הגשמים הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם:

(ט) במה דברים אמורים בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל במקומות שעונת הגשמים שלהם קודם שבעה עשר במרחשוון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסקים בראש חודש חנוכה ופורים ושוהין אחר כך כמו כמו ששה ימים אם לא ירדו גשמים בית דין גוזרין י"ג תעניות על הסדר שאמרנו:

(י) כל תענית שגוזרים הצבור בחוצה לארץ אוכלים בהם בלילה ודינם כדין שאר תעניות שאין גוזרים על הצבור תענית כגון צום כפור אלא בארץ ישראל בלבד ובגלל המטר ובאותם עשר תעניות שהם שלשה אמצעים ושבע אחרונות:

(יא) היו מתענים על הגשמים ונענו כמה ירדו ויהיו פוסקין מן התענית משיכנסו בעומק הארץ החרבה טפה ובבינונית שני טפחים ובעבודה שלשה טפחים (ושיעור כמה צריכין לירד לברך עליהם עין לעיל סימן רכ"א). ואם התחילו לירד אחר חצות ישלימו אותו היום (ועיין לעיל סימן תקס"ט בסופו) ואם התחילו לירד קודם חצות לא ישלימו אלא יאכלו וישתו ויעשו יום טוב ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול:

(יב) אין אומרים הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם דוקא אבל אם לא נענו עד יום שלאחר תעניתם לא:

יורה דעה הלכות עבודה זרה, סימן קמח – דיני חגי האלילים, סעיפים: א, ב, ג, ד

(א) שלשה ימים לפני חגם של עובדי עבודה זרה אסור ליקח מהם ולמכור להם דבר המתקיים ומותר למכור להם דבר שאינו מתקיים עד יום חגם כגון ירקות ותבשיל וכן אסור להשאיל ולשאול ולהלוותן (בלא רבית) (טור והפוסקים) וללוות מהם ולפורען ולפרע מהם מלוה בשטר או על המשכון אבל מלוה על פה נפרעים מהם מפני שהוא כמציל מידם. ובזמן ידם תקיפה אפילו בשטר חשיב כמציל מידם ואם היא מלוה ברבית אפילו במשכון חשיב כמציל מידם:

(ב) עבר ונשא ונתן ביום חגם אסור בהנאה ואם נשא ונתן בשלשה ימים שלפני החג מותר בהנאה:

(ג) אם היה חגם של אותם עובדי עבודה זרה הרבה ג' או ד' או י' כל אותם הימים ביום אחד הם וכל אותם הימים אסורים עם ג' לפניהם:

(ד) במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בשאר ארצות אינו אסור אלא יום חגם בלבד:

יורה דעה הלכות עבודה זרה, סימן קנא – דברים המוצרכים לעבודה זרה אסור לישראל למכרם, סעיפים: ז, ח

(ז) אין מוכרים להם (לעובדי עבודה זרה) בארץ ישראל כל דבר המחובר כגון אילן וקמה אבל מוכרים על תנאי שיקיץ וקוציץ:

(ח) אין מוכרים להם בתים וחדות בארץ ישראל אבל משכירין להם בתים ולא חדות. ובסוריא מוכרים בתים ומשכירים חדות. ובחוצה לארץ מוכרים אלו ואלו:

יורה דעה הלכות עבודה זרה, סימן קנב – דין עובדי עבודה זרה להצילם מהמות, סעיף א

(א) עובדי גילולים (משבעה העממין) שאין בינינו וביניהם מלחמה ורועי בהמה דקה מישראל בארץ ישראל בזמן שהיו רוב החדות של ישראל וכיוצא בהן אין מסבכין להם המיתה ואסור להצילם אם נטו למות כגון שראה אחד מהם שנפל לים אינו מעלהו אפילו אם יתן לו שכר. לפיכך אסור לרפאותן אפילו בשכר אם לא היכא דאיכא משום איבה (דאז אפילו בחנם שרי

על פי שדרכן לימנות הרי אלו עולים כשיעורן. הגה: ויש אומרים דכל דבר שבמנין דהיינו שדרכו למנותו תמיד אינו בטל (טור בשם ר"י ובית יוסף). וכן נוהגין. הא דדבר חשוב אינו בטל אלא מדרבנן ואזלינן בספיקו לקולא (ארוך כלל כ"ה, והרמב"ם פרק ט"ז דמאכלות אסורות, ותוספות דובחים סוף דף ע"ג, ואגודה שם, ורא"ש פרק גיד הנשה, ורשב"א בתורת הבית, ונימוקי יוסף פרק הערל, ועוד הרבה פוסקים, כמו שיתבאר בסימן זה בכמה דוכתי). כל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מהמקומות כגון אגוזי פרך ורמוני בדין בארץ ישראל באותם הזמנים הוא אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום. והוא הדין בכל כיוצא בהן בשאר מקומות:

יורה דעה הלכות יין נסך, סימן קכז – אם נאמן האדם לאסור יינו של חברו, סעיף ג

(ג) עד אחד נאמן באיסורים להיתר אבל לא להחמיר. הגה: מיהו יש אומרים בדבר דאיכא לברורי כגון שאמר לו אחד בא ואראך עובד סוכבים מנסך יינך צריך לחוש לדבריו (בית יוסף בשם התוספות). וכל דבר שלא אתחזק לא להיתר ולא לאיסור עד אחד נאמן עליו אפילו לאסור (אשירי פרק הניזקין ומדכי פרק האשה רבה). וכל היכא דאתחזק דבר באיסור כגון טבל או חתיכת בשר שאינה מנוקרת אין העד נאמן עליו להיתרו אלא אם כן בידו לתקנו (גם זה שם). ואם היו בכאן ב' חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר נאמן העד לומר זה היתר וזה איסור (הר"ן שם). ואדם נאמן על שלו ואפילו היכא דאתחזק איסורא (שם באשירי). ועיי' לעיל סימן קי"ט דין החשוד על הדבר אם מעיד עליו. ועיי' לקמן סימן קפ"ה מי שאומר פלוני חכם הכשיר לי זה והחכם כופר. ועיי' באבן העזר סימן קנ"ב אם אמרין לגבי עדות שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואשה נאמנת בדבר איסור לומר תקנתיו (ר"ן פרק האומר וריש חולין) ודוקא בודאי איסור כגון ניקור בשר וכדומה אבל בספק שמא אין כאן איסור כגון שצריכה לברור גדים טמאים מטהורים (איסור והיתר הארוך) או איסור שיש בו צדדים להקל (שם בר"ן) אין אשה נאמנת דאשה דעתה קלה להקל. קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין (ריב"ש סימן רמ"ה) מכל מקום בקטן חריף ובקי בדבר ואיכא רגלים לדבריו יש להחמיר אם מעיד על דבר איסור (רשב"א סי' כ"ד). ואם מעיד על איסור דרבנן להקל ולא אתחזק איסורא כגון בדיקת חמץ נאמן דהיימנוהו רבנן בדרבנן (שם בריב"ש) אבל אם אתחזק איסורא אינו נאמן כלל:

בצרכי צבור). והוא שהוקף ואחר כך ישב או שישב תחלה על דעת להקיפו אחר כך לאפוקי כשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו. (אבל בסתמא הוקפה ולבסוף ישבה, ר"ן):

(ב) וכן הכפרים הנראים עמהם אפילו אינם סמוכים כגון שהם בהר או שסמוכים להם אפילו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק ובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל ובשושן אף על פי שאינה מוקפת חומה מימות יהושע קורין בט"ו הואיל ונעשה בו הנס:

(ג) כפרים ועיירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בי"ד:

(ד) כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורין בי"ד ובט"ו ובליליהון ולא יברך כי אם בי"ד שהוא זמן קריאה לרוב העולם:

(ה) בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם. הגה: ואם הוא במדבר או בספינה קורא ביום י"ד כמו רוב העולם (כל בו):

(ו) יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת אלא מקדימין לקרותה בערב שבת וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום וביום שבת מוציאים שני ספרים ובשני קורין ויבא עמלק ואומרים על הניסים ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת:

(ז) המפרש בים והיוצא כשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו יקראנה בי"ג או בי"ב או בי"א בלא ברכה ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו יש אומרים שקורא אפילו מתחלת החדש. הגה: והכי נהוג ומיהו אם נזדמן לו אחר כך מגילה חזר וקורא אותה ביום י"ד אפילו קראה תחלה ביום י"ג מכל מקום קרא אותה שלא בזמנה (כל בו ובית יוסף):

(ח) בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה ואחר כך נזדמנה לו בט"ו קורא אותה בט"ו:

יורה דעה הלכות תערוכות, סימן קי – דין ספק טריפות שאירע בבשר, סעיף א

(א) דבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא והם ז' דברים ואלו הם אגוזי פרך ורמוני בדין וחביות סתומות וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרות של בעל הבית וכן בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים אבל שאר דברים אף

אדם ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואחר כך יקדים פרנסת אביו ואמו אם הם עניים והם קודמים לפרנסת בניו. ואחר כך בניו והם קודמים לאחיו והם קודמים לשאר קרובים והקרובים קודמים לשכניו ושכניו לאנשי עירו ואנשי עירו לעיר אחרת והוא הדין אם היו שבוים וצריך לפדותן (הכל בטור):

יורה דעה הלכות עבדים, סימן רסז – הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, וטבילתו, וברכתו, ומילתו, וכל דיני עבד ושפחה, סעיפים: פב, פג, פד, פה

(פב) המוכר עבדו לחוצה לארץ או לפוריא או לעכו יצא לחירות וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שחרור ומפסיד הדמים ואפילו אם אמר איני רוצה לחוציאו לחוצה לארץ אשתעבד בו בארץ ישראל אין שומעין לו. (ודין זה נהוג אפילו האידינא) (טור ובית יוסף בשם הרמב"ם דין ט'):

(פג) עבד שיצא אחר רבו לפוריא ומכרו שם איכד זכותו במה דברים אמורים כשיצא רבו על מנת שלא לחזור לארץ ישראל אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אחריו ומכרו שם יצא לחירות וכופין את הלוקח לשחררו (לשון הרמב"ם שם דין ח'):

(פד) עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלהו שם. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ אינו יכול לחוציא את עבדו עד שירצה. ודין זה בכל זמן אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובדי כוכבים:

(פה) עבד שברח מחוצה לארץ לארץ אין מחזירין אותו לעבדות ועליו נאמר "לא תסגיר עבד אל אדוניו" ואומרים לרבו שיכתוב לו גט שחרור ויכתוב לו שטר חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן לו ואם לא רצה האדון לשחררו מפקיעים בית דין שעבודו מעליו וילך לו:

יורה דעה הלכות גרים, סימן רסח – כיצד מגיירין הגר והגזרת, ודיני קדושת הגר, סעיף ו

(י) כותי או כותית שבא ואמר נתגיירתי בבית דינו של פלוני כראוי אינו נאמן לכא בקהל עד שיביא עדים ואם ראינום נוהגין כדרכי ישראל

שהעביר המועד ונמצא עבר זה על שבועתו אם נשא בלא התרה (תשובת מהר"י סימן קל"ז). וכל זה לא מיירי אלא בשנים שנשבעו זה לזה אבל שנים שנשבעו יחד לעשות דבר כגון שלא לדבר עם פלוני ועבר אחד מהם השני חייב לקיים שבועתו ואפילו אם נשבעו זה לזה והם ג' או יותר שאף אם עובר האחד השבועה השנים הנשארים צריכין לקיים שבועתן (מהר"ם מפאדואה סימן כ"ו וברבי"ש סימן תנ"ג). ונראה הא דאם נשבעו שנים ביחד ולא נשבעו זה לזה ועבר האחד השני חייב לקיים שבועתו היינו דוקא שאינן תלויין זה בזה אבל אם תלויין זה בזה ואי אפשר לאחד לקיים שבועתו בלא חברו כגון שנשבעו לילך ביחד לארץ ישראל והאחד עובר וקשה לשני לילך לבד פטור גם כן וכמו שנתבאר לעיל סימן רכ"ח סעיף מ"ד (תשובת הרא"ש כלל ח'):

יורה דעה הלכות צדקה, סימן רמח – מי חייב בה, ומי ראוי לקבלה, סעיף ג

(ג) יתומים אין פוסקין עליהם צדקה אפילו לפדיון שבוים אפילו יש להם ממון הרבה אלא אם כן פוסקין עליהם לכבודם כדי שיצא להם שם. הגה: ודוקא צדקה שאין לה קצבה או שיש לה קצבה על נכסי יתומים ויכולין להמתין עד שיגדלו כגון שיש להם טבל ואינן צריכין לאכול עכשיו אבל אם צריכים לאכול עכשיו מעשרין ותורמין להם. והוא הדין בצדקה שיש לה קצבה כגון שהיו להם קרובים עניים והיה להם קצבה מאביהם כל שנה ואין להם לאכול רק זו או יחזור על הפתחים ויהיה גנאי ליתומים האפוטרופוס שלהם נותן מנכסיהם הקצבה לקרוביהם (תשובת ר"י מינץ סימן א'):

יורה דעה הלכות צדקה, סימן רנא – למי נותנין הצדקה, ואיזה קודם לחבירו, סעיף ג

(ג) הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה וכן הנותן מתנות לאביו [ולאמו] והם צריכים להם הרי זה בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך (להקדימו) [להקדימם] לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא קרובו צריך להקדימו לכל אדם. ואחיו מאביו קודם לאחיו מאמו. ועניי ביתו קודמין לעניי עירו. ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת (כן משמע בסמ"ג וסמ"ק טור). הגה: והקבועים בעיר קרויים עניי העיר והם קודמין לעניי אחרים הבאים לשם ממקומות אחרים (טור דלא כר"י בר ברוך). **ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ.** הגה: פרנסה עצמו קודמת לכל

אם לא יוכל להשטט אפילו בחנם) (בית יוסף בשם הרמב"ן). וכן מותר לנסות רפואה בעובד גילולים אם תועיל (תוספות ומרדכי פרק אין מעמידין ובסמ"ג). (במה דברים אמורים) [וכן הוא] בישראל בעל עבירות והעומד ברשעו ושונה בו תמיד כגון רועי בהמה דקה שפקרו בגזל והם הולכים באולתם אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד אלא עושה עבירות להנאת עצמו כגון אוכל נבילות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו:

יורה דעה הלכות נדרים, סימן רכ – הלוקח שבין קוגם יין להיום או לזמן, ודין הגודל על דבר שאינו קבוע, סעיף יח

(יח) האוסר עצמו בדבר עד הגשם הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בארץ ישראל ראש חודש כסלו הגיע זמן הגשמים הרי זה מותר בין ירדו גשמים בין לא ירדו ואם ירדו מ"ז במרחשון מותר ואם אמר עד הגשמים הרי זה אסור עד שירדו הגשמים והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכים לה מכ"ג במרחשון ואילך. הגה: ובגולה זמן הגשמים ששים יום אחר התקופה שמתחילין או השאלה וזמן רביעה שניה שבעים יום אחר התקופה (טור):

יורה דעה הלכות נדרים, סימן רכח – דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח לחרטה, והיאך נקרא דעת רבים, סעיפים: לו, מד

(לו) מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשאר נדרים:

(מד) שנים שנדרו ללכת יחד לארץ ישראל תוך שתי שנים והאחד מתעכב, חבירו פטור (ועיין לקמן סוף סימן רל"ו):

יורה דעה הלכות שבועות, סימן רלז – מה היא שבועת ביטוי ושבועת שוא, סעיף ו

(ו) שנים שנשבעו לעשות דבר אחד ועבר אחד מהם על השבועה השני פטור ואינו צריך התרה לפיכך איש ואשה שנשבעו זה לזה וקבלו חרם לינשא לזמן קבוע מי שיעכב והעביר המועד אסור לינשא לאחר והלה מותר ואינו צריך התרה וגם המעכב עצמו מותר בלא התרה לאחר שנשא שכנגדו. הגה: ואפילו אם טען זה העובר המועד שהיה אנוס אינו נאמן שיתחייב שכנגדו עדיין בשבועתו ומכל מקום אם רצה זה לפטור משבועתו ילך אצל חכם ויתיר לו שבועתו שמא יביא זה שכנגדו עדים שהיה אנוס בדבר

שני מיני ירק וחרצן או זרע אחד ירק וזרע אחד מין תבואה וחרצן במפולת יד הרי זה לוקה. ואינו חייב מן התורה אלא על קנבוס ולוף וכיוצא בהם מזרעים שנגמרים (ו) עם תבואת הכרם אבל שאר הזרעים אסורים מדבריהם. וכן אסור מדבריהם לזרוע כלאי הכרם בחוצה לארץ. ואין עודדין עם הגוי בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט הטיפלה:

(ט) כל השיעורים האלו שמרחיקין בין הגפנים והתבואה או הירק אינם אלא בארץ ישראל או בסוריא. אבל בחוצה לארץ מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחלה. ולא אסרו בחוצה לארץ אלא לזרוע שני מיני ירק או תבואה עם החרצן במפולת יד. ואם אמר לתינוק גוי לזרוע לו בחוצה לארץ מותר אבל לא יאמר לגוי גדול שלא יתחלף בישראל. ואף על פי שמותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה ואפילו בחוצה לארץ והוא שיראה אותו לוקט ומוכר אבל ספיקו מותר. הגה: ויש אומרים דהואיל ומותר לזרוע ירק בצד הגפנים בחוצה לארץ מותר לאכול אותו ירק גם כן (הגהות מיימוני פרק י' מהלכות מאכלות אסורות דין ט' ותרומת הדשן סימן קצ"ד). ואין לחוש אלא במקום דאיכא למיחש שנזרע שני מיני ירק או שני מיני תבואה עם חרצן במפולת יד (מרדכי פרק קמא דקדושין). ועל כן נהגו להקל במדינות אלו בירקות הנמצאים זרועות בכרמים כי לא שכיח שנזרעו באיסור:

יורה דעה הלכות כלאי זרעים, סימן רצ"ז – דיני כלאי זרעים ופרטיהם, סעיף א

(א) הזורע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל לוקה שנאמר "שדך לא תזרע כלאים". ואחד הזורע (או המנבש) או המחפה כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול אחד וערשה אחת מונחים על הארץ וחיפה אותם בעפר בין בידו בין ברגלו לוקה. ואחד הזורע בארץ או בעציץ נקוב. אבל הזורע בעציץ שאינו נקוב מכין אותו מכת מרדות:

יורה דעה הלכות בכור בהמה טהורה, סימן שי – דין בכור שנשחט שלא על פי חכם, סעיף ג

(ג) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו יקבר וישלם מביתו. וכמה ישלם אם

בחוצה לארץ פירות הבאים אחר שעברו שני ערלה מותרים בלא פדיון. (ויש אומרים שאינו נוהג בחוצה לארץ רק בכרם ולא בשאר אילנות) (טור בשם הגאונים ורמב"ן ורא"ש וע"פ):

(ח) ערלה נוהגת בכל מקום ובכל זמן בין בשל גוי בין בשל ישראל אלא שבשל ארץ ישראל היא מן התורה ובחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. הגה: ואסור ללקוט לנכרי פירות מאילן שלו שהוא ערלה משום שנהנה במה שמחזיק לו הנכרי טובה על זה (כל בו וכו' בשם ארחות חיים):

(ט) ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובחוצה לארץ מותר. כיצד כרם שיש בו נטיעות של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר והוא שלא ידע שהובאו מאותו הכרם ובחוצה לארץ מותר אפילו יודע שהובאו מאותו הכרם רק שלא יראה שנבצרו מנטיעות של ערלה. (וכל שכן שכרם שהוא ספק ערלה שהוא מותר) (כן נראה מהטור והרא"ש ומרדכי פרק קמא דקדושין):

(י) כרם שהוא ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ואין צריך לומר בחוצה לארץ:

(יז) אף על פי שמנהג עובדי אדמה להבריך גפנים בכל שנה מותר לשתות יין מגפני הגויים משום דספק ערלה מותר ואפילו בכרמים שישראל עובדים אותם ומבריכים אותם בכל שנה מותר משום דמבריך ומרכיב אינו חייב בערלה אלא בארץ אבל לא בחוצה לארץ. ויש למצוא היתר גם לבני ארץ ישראל ביין של כרמי הגויים משום דרובא דגפנים לאו ערלה נינהו. ואפילו בכרמים שידוע ודאי שיש בהם ערלה יש להתירם משום דקודם שיעברו עליהם שני ערלה אינם עושים פירות ואם עושים הם דקים וקלושים שאינם ראויים לעשות מהן יין:

יורה דעה הלכות כלאי הכרם, סימן רצ"ז – דיני כלאי הכרם וכלאי זרעים, סעיפים א, טט

(א) הזורע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם הרי זה לוקה שתיים אחת משום שדך לא תזרע כלאים ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים ואינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים עד שיוזרע בארץ ישראל חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. וכן אם הפה אותם בעפר לוקה. וכן אם זרע

ועושים כל המצות הרי אלו בחזקת גרי צדק ואף על פי שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגירו. ואף על פי כן אם באו להתערב בישראל אין משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיטבלו בפנינו הואיל והחזקו גוים. אבל מי שבא ואמר שהוא גוי ונתגיייר בבית דין נאמן שהפה שאסור הוא הפה שהתיר. וכתב הרמב"ם במה דברים אמורים בארץ ישראל באותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל אבל בחוץ לארץ צריך להביא ראיה ואחר כך ישא ישראלית שמעלה עשו ביוחסין:

יורה דעה הלכות מזוזה, סימן רפ"ו – מקומות החייבים במזוזה, סעיף כב

(כב) השוכר בית בחוצה לארץ וחדר בפונדק בארץ ישראל פטור ממזוזה שלשים יום. והשוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד משום ישוב ארץ ישראל (והוא הדין לשואל בית דינו כשוכר) (בית יוסף בשם הרב רבינו מנוח וכ"מ בש"ס):

יורה דעה הלכות ערלה, סימן רצ"ד – דיני ערלה, באיזה מקום נוהגת ובשל מי, סעיפים ג, ו, ז, ח, ט, י, יז

(ג) האבינות והתמרות [והקפריסין] של צלף חייבים בערלה. במה דברים אמורים בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ האבינות חייבים ותמרות וקפריסין פטורים:

(ו) פירות רבעי יש להם דין מעשר שני לכל דבר. ובזמן הבית היו צריכים להעלותן לירושלים לאכלם שם או לפדותם ולהעלות הפדיון שם והם מותרים מיד אחר הפדיון. והאינדא שאין יכולין להעלותם לירושלים פודים אותם אחר שיגמרו ויתלשו ויכול לפדות את כולם בשוה פרוטה אפילו הם רבים וישליך הפרוטה לים הגדול או ישחקנה ויפורנה לרוח או ישליכנה בנהר אחר שחיקה ויכרך בשעת פדיון "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון רבעי". או יפדה בפירות שישוו שוה פרוטה שהוא אחד משלשים ושנים במעה כסף שהוא אשפיר"ו אוטמאנים ששוקל ששה עשר גרעיני שעורה שהוא רביע דרה"ם (לשון עצמו). הגה: ומטבע הרגילה במדינות אלו החצי וינ"ר הוא יותר משוה פרוטה ופודין עליו (תרומת הדשן סימן קצ"ב). פירות רבעי פטורין מלקט ושכחה ופרט ועוללות:

(ז) דין נטע רבעי נוהג אף בחוצה לארץ. ויש מי שאומר שאינו נוהג אלא בארץ אבל

ואוכלה בימי טומאתו ויכולין ליתנה לכהן עם הארץ ואין בה משום כהן המסייע במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה לאכול תחילה ואחר כך יפריש החלה בחוצה לארץ מותר מפני שאין עיקרה אלא מדבריהם. הגה: וצריך לשייר מעט יותר משיעור חלה שמפריש כדי שיהא שיריים בשעה שמפריש (בית יוסף בשם הרא"ש וסמ"ג ובהר"ן דביצה). ודוקא לעיסה שנתחייב עם חלה זו יכול לפטור שלא מן המוקף אבל עיסה שנלושה בפני עצמה אין מפרישין חלה מעיסה אחרת שלא מן המוקף (כ"י בשם סמ"ק וכל בו). **אבל חלת ארץ ישראל לא יאכל עד שיפריש. ואינה ניטלת אלא מן המוקף (פירוש ממה שהוא קרוב ופמוד) בתרומה. ואינה ניטלת מן המזוהר על הטמא לכתחלה. וכל שבתרומה לא יתרום ואם תרם אינה תרומה כך בחלה. וכל שבתרומה לא יתרום מזה על זה כך בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה אינו אוכל חלה, וכל האוכל תרומה אוכל חלה:**

יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות, ומתנות עניים, וראשית הגז, סימן שלא – דין נתינתם באיזה מקום, וכיצד הכהן מקבלם, ואם הם דאורייתא או דרבנן, וכו' קמ"ז סעיפים

(א) התרומות ומעשרות אינם נוהגים מן התורה אלא בארץ ישראל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ונביאים התקינו שיהו נוהגים אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכים ושבים שם וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגים אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לארץ ישראל. סוריא הקונה בה שדה חייבת בתרומות ומעשרות מדברי סופרים ושאר הארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן:

(ב) בזמן הזה אפילו במקום שהחזיקו בו עולי כבל ואפילו בימי עזרא אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה אלא מדבריהם מפני שנאמר "כי תבואו משמע ביאת כולכם ולא ביאת מקצתן כמו שהיתה בימי עזרא. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דחייבין עכשיו בארץ ישראל בתרומות ומעשרות מדאורייתא אך לא נהגו כן (טור בשם ר"י):

שניה לכהן לאכילה ואין לה שיעור כשהיה הדבר מקודם:

(ה) חלת חוצה לארץ אף על פי שהיא טמאה הואיל ועיקר חיובה מדבריהם אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו והם בעלי קריים וזבים וזכות ונדות ויולדות אבל שאר הטמאים במגע הטומאות אפילו טמאים מותרים לאכלה. לפיכך בין בסוריא בין בחוצה לארץ אם רצה להפריש חלה אחת מפריש אחד מארבעים ושמונה ונאכלת לקטן שעדיין לא ראה קרי או לקטנה שעדיין לא ראתה נדה ואינו צריך להפריש שניה וכן אם היה שם כהן גדול שטבל משכבת זרעו או מזיבתו אף על פי שלא העריב שמשו (ויש אומרים שצריך הערב שמש) (הר"ן פרק אלו עוברין) הרי זה מותר לאכול חלה הראשונה ואינו צריך להפריש שניה בחוצה לארץ. הגה: **ויש אומרים כיון שאין חלה נאכלת בזמן הזה בארץ ישראל גם בשאר מקומות אין צריכין להפריש רק חלה אחת ולשרפה (טור בשם יש אומרים ושאר פוסקים). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו שאין מפרישין רק חלה אחת בלא שיעור ושורפין אותה כמו שהיו עושין כשמפרישין שתי חלות שחלת האור לא היה לה שיעור. ומכל מקום נוהגין ליטול כזית (מהרי"ל). והאוכל חלה אפילו בחוצה לארץ מברך תחלה על המין שרוצה לאכול ואחר כך מברך "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה" (כל בו והוא מלשון הרמב"ם סוף הלכות תרומה). ויש אומרים כששורפין החלה עושין לה היסק בפני עצמה דישראל אסור ליהנות ממנה (מהרי"ק וכן הוא בתוספת פרק כל שעה). ונוהגין להשליכה לתנור קודם שאופין הפת:**

יורה דעה הלכות חלה, סימן שכג – חלה דרבנן היאך נתינת ונאכלת, ודין תערובתה בחולקין, סעיף א'

(א) חלת חוצה לארץ שמותרת לכהן טהור מקרי רשאי לאכלה עם זר על שלחן אחד לפי שאינה מדמעת (פירוש ענין דמוע הוא תרומה שנפלה בחולקין) ואפילו נתערבה שוה בשוה. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דאוסרת תערובתה עד מאה ואחד אם הוא במינה ושלא במינה עד ששים (טור בשם ר"י וספר התרומה ורא"ש ורוקח סימן שנ"ט ומהרי"ו סמ"ח ור"י שמשון). ואם חזרה ונתערבה בעיסה ואין מאה ואחד לבטלה אם לא אכל העיסה ישאל לחכם עליה ויתיר לו כנדר דנשאלין על ההקדשות ויחזור ויטול חלה אחרת (תשובת מיימוני סוף הלכות זרעים וכו' בשם ארחות חיים). ומותר לבטלה ברוב

הוא בארץ ישראל משלם בגסה חצי דמיו ובדקה רביע דמיו ובחוץ לארץ בין בדקה בין בגסה חצי דמיו. והאידנא שאף בארץ ישראל אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפילו בארץ ישראל הילכך אפילו בארץ ישראל אף בדקה משלם חצי דמיו:

יורה דעה הלכות חלה, סימן שכב – הפרש חלה שיש בין חלת ארץ ישראל לחלת חוצה לארץ, וכו' ה' סעיפים

(א) מצוה עשה להפריש תרומה מהעיסה וליתנה לכהן שנאמר ראשית עריסותיכם [חלה] תרימו תרומה. וראשית זה אין לו שיעור מן התורה אפילו הפריש כשעורה פטר את העיסה. והעושה כל עיסתו חלה לא עשה כלום עד שישיר מקצת. ומדברי סופרים מפרישין אחד מעשרים וארבעה מן העיסה והנחתום העושה למכור בשוק מפריש אחד מארבעים ושמונה. ואם נטמאה העיסה בשוגג או באונס אף בעל הבית מפריש אחד מארבעים ושמונה:

(ב) אין חיובים בחלה מן התורה אלא בארץ ישראל בלבד שנאמר "והיה באכלכם מלחם הארץ". ובזמן שכל ישראל שם שנאמר בבואכם ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם. לפיכך חלה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ ישראל אינה אלא מדבריהם:

(ג) מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל:

(ד) שלשה דינים לחלה בשלש ארצות כל הארץ שהחזיקו בה עולי כבל עד כזיב מפרישין בה חלה אחת כשיעור והיא נאכלת לכהנים. ושאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי כבל שהוא מכזיב ועד אמנה מפרישין בה שתי חלות הראשונה אחד מארבעים ושמונה והיא נשרפת והשניה אין לה שיעור ונותנים אותה לכהן לאכלה. וכל הארץ מאמנה ולחוץ בין בסוריא בין בשאר ארצות מפרישין שתי חלות הראשונה אין לה שיעור והיא נשרפת והשניה אחד מארבעים ושמונה ונאכלת ומותרת לטמאים אפילו לזבים וזכות. ובזמן הזה שאין עיסה טהורה מפני טומאת המת מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל אחד מארבעים ושמונה ושורפין אותה מפני שהיא טמאה. ומכזיב ועד אמנה מפרישין

בשעת שריפתה אם לא שכהן נהנה עמו. אבל שאר הנאות שאינה מכלה אותה מותרת אפילו לזרים (טו). כהן שאוכל אצל ישראל נותן בנר שמן של תרומה ואף על פי שעומד הכהן והולך לו אין צריך לכבותו עד שיכבה מעצמו (מדרכי פ' אלמנה לכהן גדול). וכל זה מיירי בתרומה שהוכשרה דאז נטמאת ומותר לשרפה אבל אם לא הוכשרה שלא נטמאה אסור לשורפה. וטוב להכשיר אותה קודם מירוח כדי שתקבל טומאה ויהא מותר לשורפה (טו). ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה והוא נקרא מעשר ראשון ונותנו ללוי. ויש אומרים אף לכהן (טו). ועל זה נאמר בתורה "כי את מעשר בני ישראל וגו' וילבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל" וגו'. ואחר כך מפריש מהשאר אחד מעשרה והוא נקרא מעשר שני והוא לבעליו ובסימן זה יתבאר משפטיו ועליו נאמר "עשר תעשר" ועל הסדר הזה מפריש בשנה ראשונה מהשבוע ובשניה וברביעית ובחמישית אבל בשלישית ובששית מהשבוע אחר שמפרישין מעשר ראשון מפרישין מהשאר מעשר אחר ונותנו לעניים והוא נקרא מעשר עני. ואין בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני ועליו נאמר "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו' ובא הלוי" וגו'. שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל. ובחוצה לארץ שאין בה שמיטת קרקע מפרישין בשנת השמיטה בארץ מצרים ובעמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני. ובארץ שנער מפרישין בה מעשר שני כמו ברוב השנים. ושנת השמיטה האמיתית היתה שנת השי"ג. (ויש אומרים אם גוי מכר פירות בשביעית לישראל וגמר מלאכתו ביד ישראל חייבים בתרומה ומעשר ומפריש מעשר עני כדין עמון ומואב) (בית יוסף, וכן כתב כפתור ופתור ופרח):

(כ) מעשר ראשון שלוקח הלוי מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לכהן והוא נקרא תרומת מעשר ועליו נאמר "ואל הלויים תדבר" וגו'. (ודין תרומת מעשר כדין תרומה גדולה מיהו אפילו האידנא בעינן ליתן כשיעור) (בית יוסף בשם הרמב"ם):

(כא) המרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זה תרומה. אבל אם אמר כל הפירות האלו תרומה לא אמר כלום:

(כב) האומר תרומת הכרי לתוכו אם אמר בצפוננו או בדורמו קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו ואם לא ציין המקום לא אמר כלום:

(כג) אמר תרומת הכרי הזה בזה והכרי הזה בזה מקום שנשתיימה תרומתו של הראשון שם נשתיימה תרומתו של שני:

(יא) שותפות הגוי חייבת בתרומה ומעשרות כיצד ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו שדה בקמתה ואין צריך לומר אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבים בכל קלה וקלה מחלקו של גוי אף על פי שמרחן הגוי וחייבים מדבריהם במה דברים אמורים בארץ ישראל שהמעשרות של תורה ובשל תורה אין ברירה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרות שם מדבריהם אפילו חלקו הגדיש חלקו של גוי פטור מכלום ונראה לי שהאידנא שאין חיוב תרומות ומעשרות בארץ ישראל אלא מדבריהם גם בארץ ישראל חלקו של גוי פטור מכלום:

(יב) פירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ פטורים מתרומות ומעשרות ואם יצאו לסוריא חייבים ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבים אם נקבעו למעשר [ביד ישראל] אחר שנכנסו לארץ:

(יג) כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה:

(יד) אין מפרישין תרומות ומעשרות מהירק בחוצה לארץ אפילו במקומות שאמרנו שחייבם חכמים וכן ירק הבא מחוצה לארץ לארץ אף על פי שיש עפר בעיקריהן הרי זה פטור:

(טו) התבואה והזיתים שלא הביאו שלישי פטורים מתרומה ומעשרות ומנין יודע כל שזורעה ומצמחת בידוע שהביאה שלישי:

(טז) ההפקר פטור מתרומה ומעשרות אבל הזורע שדה הפקר חייב בתרומה ומעשרות:

(יז) דברים שאין דרך רוב בני אדם לזרעם בגנות ובשדות אלא חזקתן מן ההפקר פטורין מתרומה ומעשרות:

(יח) נתערבו פירות החייבים בתרומה ומעשר בפירות הפטורים אם יש לו פירות אחרים החייבים מוציא מהם לפי חשבון פירות חייבים שבתערובות ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר על הכל ומפריש מעשר ראשון ושני לפי חשבון פירות חייבים שבתערובות:

(יט) תרומה גדולה בזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה שיעורה כל שהוא. הגה: ונותנה בזמן הזה לכל כהן שירצה בין חבר בין עם הארץ ואפילו אינו מיוחס רק שמוחזק בכהן והוא שורפה ויכול להניחה ולשרפה [עד] שיכול להנות ממנה בשעת שריפה אבל זר אסור ליהנות ממנה

(ג) גוי שקנה קרקע בארץ ישראל וחזר לישראל ולקחה ממנו מפריש תרומות ומעשרות מה שאין בן בסוריא:

(ד) פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתן ביד הגוי ומרחן הגוי פטורין מכלום ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן וגמרן ישראל חייבים ומפריש תרומה ומעשר ראשון ותרומת מעשר ומשייר לעצמו מעשר ראשון והוא שלו מפני שהוא אומר ללוי אני באתי מכח איש שאין אתה יכול ליטול ממנו. (והתרומת מעשר מוכר לכהן ונוטל דמיה) (טו):

(ה) מכר הגוי הפירות שלו לישראל כשהן מחוברים לקרקע אם עד שלא באו לעונת המעשרות ונגמרו ביד ישראל חייב בכל ונותן כל מעשר ראשון ללוי ואם מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות מפריש תרומות ומעשרות ונותן המעשר ללוי לפי חשבון. כיצד לקח תבואה זרועה מגוי אחר שהביאה שלישי ונגמרה ביד ישראל מפריש תרומות ומעשרות ונותן ללוי שני שלישי המעשר הראשון:

(ו) ישראל שמכר פירותיו לגוי קודם שיבואו לעונת המעשרות וגמרן הגוי פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אף על פי שגמרן הגוי חייב בכל:

(ז) מכר גוי לישראל פירות מחוברים אחר שבאו לעונת המעשרות ומרחן הגוי ברשות ישראל אינם חייבים בתרומה ומעשרות הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות גוי ומרחן הגוי אף על פי שהם ברשות ישראל. הקונה פירות מגוי בסוריא בין תלושים בין מחוברים אפילו קודם שבאו לעונת המעשרות אף על פי שמרחן ישראל פטורים ואם עדיין לא הגיעו לעונת המעשרות הואיל וקנה אותם עם הקרקע חייב לעשר:

(ח) ישראל שהיה אריס לגוי בסוריא פירותיו פטורים לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום וכן החוכר והמקבל והשוכר שדה מהגוי בסוריא פירותיו פטורין:

(ט) ישראל שלקח בסוריא שדה מהגוי עד שלא הביאה שלישי וחזר ומכרה לגוי אחר שהביאה שלישי אם חזר לישראל ולקחה פעם שניה חייב שהרי נתחייב ביד ישראל:

(י) ישראל שהיה לו קרקע בסוריא והוריד לה אריס ושלה לו האריס פירות הרי אלו פטורים שאני אומר מהשוק לקחן והוא שיהיה אותו המין מצוי בשוק:

(מ) הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין על מה שהם אוכלין אבל לא על השאר:

(מא) הבן כשאוכל אם אביו והאשה בעיסתה תורמין מפני שהן ברשות:

(מב) הפועלים אין להם רשות לתרום שלא מדעת בעל הבית:

(מג) פועל שאמר ליה בעל הבית כנוס לי גרמי ותרום ותרם ואחר כך כנס תרומתו תרומה:

(מד) גוי שהפריש תרומה משלו גזרו חכמים שתהא תרומתו תרומה אם הוא בארץ ישראל.

הגה: ובודקין אותו אם אמר בדעת ישראל הפרשתי נתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה (טור):

(מה) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה, לא אמר כלום עד שיהיו פיו ולבו שוים:

(מו) הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום הרי זה תרומה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם":

(מז) המפריש תרומה על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זה תרומה:

(מח) המפריש תרומות ומעשרות וניחם עליהם הרי זה נשאל להכנס ומתיר לו כדרך שמתירין שאר נדרים ותחזור חולין כמו שהיתה:

(מט) האומר של מעלה תרומה ושל מטה חולין או בהיפך דבריו קיימים:

(נ) התורם את הגורן צריך שיכוין את לבו שתהיה תרומה על הכרי ועל מה שבקוטעין (פירוש שבלים קטועים שלא נדושו) ועל מה שבצדדים ועל מה שבתוך התבן. התורם את היקב צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבחצרנים ועל מה שבזגים. התורם את הבור של שמן צריך שיכוין את לבו על מה שבגפת (פירוש פסולת של זיתים). ואם לא נתכוין אלא תרום סתם נפטר הכל שתנאי בית דין הוא שתרומה על הכל:

(נא) התורם כלכלה של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלכלה הרי אלו פטורים מפני שבלבו לתרום על הכל:

(נב) אין תורמין אלא מן היפה. ונראה לי דהשתא דלאיבוד אזלא מפני הטומאה אין להקפיד בכך ומיהו במעשר הניתן ללוי ולעני יש להקפיד בכך:

(נג) אין תורמין ממין על שאינו מינו ואם תרום אין תרומתו תרומה. הקישות והמלפפות [והמלפפון] מין אחד. כל מין חטים מין אחד.

ותרם אם בא בעל הבית ואמר ליה כלך אצל יפות אם היו שם יפות ממה שתרום תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה ואם לקט בעל הבית והוסיף בין כך ובין כך תרומתו תרומה:

(לב) המדבר ואינו שומע או ששומע ואינו מדבר והערום והשכור והסומא לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה. ובזמן הזה דלשריפה אזלא מפני הטומאה תורמים שיכור וסומא אפילו לכתחילה תרומה אבל לא מעשר לוי:

(לג) קטן שהגיע לעונת נדרים אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול אם תרום תרומתו תרומה:

(לד) האומר לשלוחו צא ותרום לי והלך לתרום ואינו יודע אם תרום ובא ומצא כרי תרום אין חזקתו תרום חוששין שמא אחר תרום בלא רשות. הגה: ויש אומרים דבכהאי גוונא חזקתו תרום דאמרינן חזקה שליה עושה שליחותו אפילו באיסור דאורייתא. אבל אם אינו יודע אם כרי תרום או לא אסור לאכול ממנו דהשליח אומר ודאי לא יגע בו עד שידע שהוא תרום (טור בשם הרא"ש והר"ש):

(לה) פירות השותפים חייבים בתרומה ומעשרות ואינם צריכים ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהם תרומתו תרומה. תרום אחד מהם ולא ידע חבירו ובא הוא ותרם אם היו ממחין זה על זה אין תרומת השני תרומה ואם לאו אם תרום הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרום הראשון כשיעור תרומת שניהם תרומה. ונראה לי שבזמן הזה הוא הדין במעשר אבל לתרומה כיון שאין לתרומה שיעור בין כך ובין כך אין תרומת השני תרומה:

(לו) האומר לאחד לתרום והלך לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרום אם שינה השליח שליחותו כגון שאמר לו תרום מן הצפון ותרם מן הדרום אין תרומתו תרומה. ואם לאו תרומתו תרומה. (ויש חולקין וסבירא להו דכל שביטל השליחות אפילו לא שינה לא הוי תרומתו תרומה) (טור):

(לז) אריס שתרום ובא בעל הבית ועיכב אם עד שלא תרום עיכב אין תרומתו תרומה ואם משתרום עיכב תרומתו תרומה:

(לח) אפוטרופסין תורמין נכסי יתומים:

(לט) הגנב והגזלן והאנס תרומתן תרומה ואם היו הבעלים רודפין אחריהם אין תרומתן תרומה:

(כד) תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומדן אלא מדקדק בשיעורה ואפילו בזמן הזה דבר שדרכו למדוד מודד ודבר הנשקל שוקל ודבר שאפשר למנותו מונה היה אפשר למנותו ולשקלו ולמדדו המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משניהם. (וניטלת שלא מן המוקף ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף) (הרמב"ם פרק ג):

(כה) אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף כיצד היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מאחד מהם על שניהם ואם הפריש שלא מן המוקף תרומתו תרומה והוא שיהיה המופרש שמור אבל אם היה טעון כדי יין או שמן וראה שמשתברין ואמר הרי הם תרומה על פירות שבביתי לא אמר כלום. ונראה לי דבזמן הזה דלאיבוד אזלא מפני הטומאה תרומתו תרומה:

(כו) פירות המפוזרים בתוך הבית או שתי מגורות (פירוש מקומות שמכניסים בהן פירות מענין "יגרוהו בחרמו") שבבית אחד תורם מאחד על הכל. [שקי תבואה ועיגולי דבילה וחביות של גרוגרות אם היו בהקיפה אחת תורם מאחד על הכל]. חביות [של יין] שלא סתם את פיהם תורם מאחד על הכל משיסתם תורם מכל אחד ואחד:

(כז) המקדים מעשר שני לראשון או מעשר ראשון לתרומה אף על פי שעבר בלא תעשה מה שעשה עשוי:

(כח) הרוצה להפריש תרומה ותרום מעשר כאחד מפריש אחד ממאה ומעט יותר ואומר "אחד ממאה שיש כאן הרי הוא בצד זה שהפרשתי והרי הוא חולין והנשאר מזה שהפרשתי שהוא המעט היתר על אחד ממאה הוא תרומה על הכל והמעשר שראוי להיות למאה חולין אלו הרי הוא בצד זה שהפרשתי וזה הנשאר יותר על התרומה ממה שהפרשתי הרי הוא תרומת מעשר על הכל":

(כט) עושה אדם שליח להפריש תרומות ומעשרות:

(ל) חמשה אם תרמו אין תרומתן תרומה חרש שוטה וקטן וגוי שתרום של ישראל אפילו ברשותו והתורם שאינו שלו שלא ברשות הבעלים אבל התורם משלו על של אחריים הרי זה תרומה ותיקן פירותיהם וטובת הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצה:

(לא) התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם

(עא) מעשרין ממקום זה על מקום אחר ואינו צריך לעשר מן המוקף. אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו ולא מן החיוב על הפטור ולא מן הפטור על החיוב ואם עישר אינו מעשר:

(עב) כל שאמרנו בתרומה אין תורמין מזה על זה כך במעשר אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה אם תרם תרומתו תרומה כך במעשר אם הפריש מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר וכל התורם מעשר:

(עג) כל שאמרנו בהם לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה כך אם עשרו מעשרותיהם מעשרות. וכל שאין תרומתן תרומה כך אין מעשרותיהן מעשרות:

(עד) השקדים המרים בין בגדלן בין בקטנן פטורים לפי שאינן אוכל:

(עה) אין מעשרין אלא מן המוכר:

(עו) אין מעשרין באומד אלא במדה או במשקל או במנין וכל המדקדק בשיעור משובח והמרכה במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן ופירותיו מתקננין:

(עז) המפריש מקצת מעשר אינו מעשר אלא כמו שחילק את הערימה אבל צריך מזה החלק שיוציא מעשר שלו כיצד היו לו מאה סאה הפריש מהם חמשה לשם מעשר אינו מעשר ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר במקום אחר אלא מהם חצי סאה שהוא המעשר שלהם:

(עח) המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש "אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה". וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם "להפריש מעשר" וכן מברך על מעשר שני. ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהם כוללן בברכה אחת ומברך "להפריש תרומות ומעשרות":

(עט) כל פרי שמקטנותו הוא ראוי לאכילה ואינו מניח אותו אלא כדי להוסיף בגופו מיד הוא חייב במעשרות. וכל פרי שאינו ראוי לאכילה בקטנו אינו חייב במעשרות עד שיגיע לעונת המעשרות:

(פ) אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשרות וכאילו הגיע כולו ולא אותו אשכול בלבד אלא כל הרוח שיש בה אותה הגפן שיש בה האשכול וכן רמון שהגיע בה אפילו פרידה אחת כולה חיבור:

(פא) שמרי יין שנתן עליהם מים וסננין אם נתן שלשה ומצא ארבעה מוציא מעשר מזה היתר

(סב) אין תורמין שבלים על חטים וזיתים על שמן וענבים על יין אבל תורמים שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לעשות צמוקים:

(סג) תורמים זיתי שמן על זיתי כבש אבל לא מזיתי כבש על זיתי שמן מייין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל מן הצלול על שאינו צלול אבל לא משאינו צלול על הצלול מתאנים על גרוגרות במנין מגרוגרות על תאנים במדה אבל לא תאנים על גרוגרות במדה ולא גרוגרות על תאנים במנין כדי שיתרום לעולם בעין יפה ותורמים חטים על הפת אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון. ובכל אלו אם תרם תרומתו תרומה. ונראה לי דהאידינא דתרומה לאיבוד אזלא אין להקפיד בכך וכן בשאר דברים כיוצא בהם ומיהו במעשר הניתן ללוי ולעני יש להקפיד בכך:

(סד) אין תורמין חומץ על יין אבל תורמין יין על חומץ:

(סה) התורם חבית של יין על היין ונמצאת חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה ואם אחר שתרמה החמיצה הרי זו תרומה. אם ספק תרומה ויחזור ויתרום. וכן התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח:

(סו) אחר שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד מעשרה מהנשאר והוא הנקרא מעשר ראשון:

(סז) מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר לאכלו בטומאה לפיכך בת לוי שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת. אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד ונשאת ואחר כך בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה במעשר:

(סח) לויים וכהנים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת מעשר וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות והם לעצמם:

(סט) אין מוציאין מעשר מיד הכהנים. וכן כל מתנות כהונה אין מוציאין אותם מכהן לכהן:

(ע) האוכל פירותיו טבליים וכן לוי שאכל המעשר בטבלו אף על פי שהם חייבים מיתה בידי שמים אין משלמין המתנות לבעליהם שנאמר "אשר ירימו לה" אין לך בהם כלום עד שירימו אותם. ובחוצה לארץ מותר לאדם להיות אוכל והולך תחלה ואחר כך מפריש תרומה ומעשרות:

כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה מין אחד. ותורם מזה על זה. וכל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרעה ואם תרם אין תרומתו תרומה. וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם תרם תרומתו תרומה חוץ מן הזונין (פירוש זרעונים שחורים הנמצא בין החטים) על החטים מפני שאינם אוכל אדם:

(נד) אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ואם תרם תרומתו תרומה:

(נה) אין תורמין מהמחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה. אבל אם אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זה לכשתלשו ונתלשו דבריו קיימין. והוא שהביאו שניהם שלישי בעת שאמר:

(נו) אין תורמין מן הלח על היבש ולא מן היבש על הלח ואם תרם תרומתו תרומה:

(נז) אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה תרומה שנאמר "שנה שנה". ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא בא השמש וחזר וליקט אחר שבא השמש אין תורמין מזה על זה שזה חדש וזה ישן. וכן אם ליקט אתרוג בערב ט"ו בשבט עד שלא בא השמש וחזר וליקט אתרוג אחר משבא השמש אין תורמין מזה על זה מפני שאחד בתשרי ראש השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות וט"ו בשבט ראש השנה למעשרות האילן:

(נח) אין תורמין מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ ולא מפירות הפטורים על החייבים ולא מהחייבים על הפטורים ואם תרמו אין תרומתן תרומה:

(נט) תרם מדמאי (פירוש דא מאי כלומר פירות או תבואה שנלקחה מעם הארץ שאין ידוע אם הרים המעשר כראוי וחייב במעשרות מדרבנן) על דמאי או על ודאי תרומתו תרומה ויחזור ויתרום מכל אחד מפני עצמו:

(ס) תרם מודאי על דמאי תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

(סא) אין תורמין מן הלקוח על מה שגדל בתוך שדהו ולא הלקוח מגוי על הלקוח מישראל או בהיפך:

ירא שמים משגמר בלבו מעשר ואחר כך יחזיר למוכר אם רצה להחזיר:

(צו) הלוקח במחבור לקרקע או שלקח תלוש לשלוח לחבירו לא נקבעו ויש לו לאכול מהם עראי:

(צז) האומר לחבירו הא לך איסר זה ותן לי בו חמש תאנים הרי זה אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב לעשר. הא לך איסר זה בעשרים תאנים שאבור לי בורר אחת אחת ואוכל. באשכול שאבור לי מגרגר ממנו באילן ואוכל. ברמון שאבור לי פורטו באילן ואוכל. באבטיח שאבור לי סופת בקרקע ואוכל. ואם קצץ את התאנים וצרפם או שקצץ האשכול או האבטיח חייב לעשר שהרי לא קנה אלא הנתלש. אבל אם אמר ליה הא לך איסר בעשרים תאנים אלו בשני אשכולות אלו בשני רמונים אלו בשני אבטיחים אלו קוצץ כדרכו ואוכל עראי ופטור שלא נקבעו במקח שהרי לקחן במחבור:

(צח) המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול שניהם נקבעו למעשרות שהרי לקחו בתלוש. זה לקצות וזה לקצות שניהם לא נקבעו שאין המכר קובע דבר שלא נגמרה מלאכתו. לקח האחד פירות שהחליף לאכילה ולקח האחד חלופיהן להקצותן זה שלקח לאכילה חייב לעשר וזה שלקח להקצות לא נקבע למעשר:

(צט) עם הארץ שהיה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורים שאין המתנה קובעת:

(ק) השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות בין בתלושין בין במחבורין הואיל ויש להם לאכול מן התורה במה שהם עושים הרי אלו אוכלים ופטורין מן המעשר. ואם התנה עמהם שיאכלו מה שלא זיכתה להם תורה כגון שהתנה הפועל שיאכלו בניו עמו או שיאכל בנו בשכרו או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש הרי זה אסור לאכול עד שיעשר הואיל ואוכל מפני התנאי הרי זה כלוקח:

(קא) המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה בזמן שאין להם עליו מזונות אוכלים מפירות שבשדה ופטורים מן המעשר והוא שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם יש להם עליו מזונות לא יאכלו ואף על פי שלא נגמרה מלאכתן שאין פורעין חוב מן הטבל אוכלים אחת אחת מהתאנה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה:

(פז) כיצד היא אכילת עראי כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל מקלף אחת אחת ואם קלף וכנס לתוך ידו חייב לעשר. היה מולל מלילות של חטים מנפה מיד ליד ואוכל ואם נפה לתוך חיקו חייב לעשר. וכן נוטל מן היין ונותן לקערה לתוך תבשיל צונן ואוכל אבל לא לתוך הקדרה אף על פי שהיא צוננת מפני שהיא כבור קטן. וכן סוחט זיתים על בשרו אבל לא לתוך ידו וכן כל כיוצא בזה:

(פח) כשם שמותר לאכול עראי מפירות שלא נגמרה מלאכתן כך מותר להאכיל מהם לחיה לבהמה ולעופות כל מה שירצה ומפקיר מהם כל מה שירצה קודם שיעשר ואם גמרו אף על פי שלא נקבעו למעשר לא יפקיר ולא יאכיל לבהמה ולחיה ולעופות אכילת קבע עד שיעשר. ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפילו בתוך הבית ומאכילה פקיעי (פירוש עמרים של תבואה המונחים בקש) עמיר עד שיעשם חבילות:

(פט) תאנה העומדת בחצר אוכל ממנה אחת אחת ופטור ואם צירף חייב במעשר. במה דברים אמורים כשהיה עומד בקרקע. אבל אם עלה לראש התאנה ממלא חיקו ואוכל שם שאין אויר חצר קובע למעשר:

(צ) היתה עומדת בחצר ונוטה לגנה הרי זה אוכל ממנה בגנה כדרכו כאילו היתה נטועה בגנה. הגנה היתה נטועה בגנה ונוטה לחצר הרי זה כנטועה בחצר שאינו אוכל שם אלא אחת אחת:

(צא) גפן שנטועה בחצר לא יטול את כל האשכול כאחד ויאכל אלא מגרגר אחת אחת. וכן ברמון לא יטול את כל הרמון אלא פורט את הרמון באילן ואוכל הפרט משם. וכן באבטיח סופתו (פירוש חותכו) בקרקע ואוכלו שם:

(צב) היה אוכל באשכול בגנה ונכנס מן הגנה לחצר אף על פי שיצא מן החצר לא יגמור עד שיעשר:

(צג) כסבר הזרוע בחצר מקרסם עלה עלה ואוכלו ואם צירף חייב לעשר וכן כל כיוצא בזה:

(צד) הלוקח פירות תלושין לאכלן נקבעו למעשר כמו שנתבאר. ומאימתי יקבעו משיתן דמים אף על פי שלא משך:

(צה) הרי שלא נתן דמים והיה בורר ומניח בורר ומניח אפילו כל היום כולו ואף על פי שגמר בלבו ליקח לא נתחייב לעשר. ואם היה

ממקום אחר ואינו מפריש עליו תרומה שהתורם מתחלה בלבו על הכל. ואם מצא פחות מארבע אף על פי שמצא יתר על מדתו ואף על פי שיש בהם טעם יין פטור:

(פב) פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן כגון תבואה שקצרה ודשה ועדיין לא זרה אותה ולא מרחה מותר לאכול מהם אכילת עראי עד שתגמר מלאכתן ומשתגמר מלאכתן אסור לאכול מהם עראי. במה דברים אמורים בגומר פירותיו למכרן בשוק אבל אם היתה כוונתו להוליכן לבית הרי זה מותר לאכול מהם עראי אחר שנגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר:

(פג) אחד משהו דברים קובע הפירות למעשרות החצר והמקח והאש והמלח והתרומה והשבת. וכולם אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו כיצד פירות שדעתו להוליכן לבית אף על פי שנגמרה מלאכתן אוכל מהם אכילת עראי עד שיכנסו לבית שלו. נכנסו לבית שלו נקבעו למעשרות ואסור לאכול מהם עד שיעשר וכשם שהבית קובע למעשר כך החצר קובע למעשר שאם נכנסו הפירות לחצר דרך השער נקבעו אף על פי שלא נכנסו לתוך הבית.

וכן אם מכרן או בשלם באור או כבשן במלח או הפריש בהם תרומה או נכנסה שבת עליהם לא יאכל עד שיעשר אף על פי שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית קודם שתגמור מלאכתן הרי זה אוכל מהם עראי. התחיל [לגמור] מלאכתן מאחר שנכנסו לבית חייב לעשר הכל. כיצד הכניס קישואין ודילועין קודם שישפשף משיתחיל לשפשף אחת נקבעו הכל למעשר. וכן כל כיוצא בזה. וכן התורם פירות שלא נגמרה מלאכתן מותר לאכול מהם עראי חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם שתגמר מלאכתה נקבעה למעשר:

(פד) מותר להערים על התבואה להכניסה במוץ כדי שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר וזורה מעט מעט אחר שהכניס לבית ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרות שהרי אינו מתחיל לגמור הכל:

(פה) הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו הרי אלו טבלו למעשר:

(פו) איזהו גמר מלאכה היין משיניחנו בחבית וישלה החרצנין והזגין מעל פי החבית אבל כשהוא בתוך הבור כשיגביהנו להעמידו בחבית שותה עראי וקולט מן הגת העליונה ומן הצנור ומכל מקום ושותה:

המעשרות אחר חמשה עשר בשבט מתעשרין להבא:

(קכו) הירק בשעת לקיטתו עישורו כיצד אם נלקט ביום ראש השנה של שלישית אף על פי שבא לעונת המעשרות ונגמר בשניה מפרישין ממנו מעשר עני ואם נלקט ברביעית מעשר שני וכן האתרוג בלבד משאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית כיצד אם נלקט בשלישית אחר חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר עני אף על פי שנגמרה בשניה וכן אם נלקט ברביעית קודם חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר עני נלקט בחמישית אחר חמשה עשר בשבט מפרישין ממנו מעשר שני ואף על פי שהולכין אחר לקיטתו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו היתה כזית ונעשית כככר חייבת במעשרות:

(קכז) האביונות של צלף נותנין עליהם חומרי האילן וחומרי זרעים שאם היו משנה שניה שנכנסה לשלישית ונלקטו קודם חמשה עשר בשבט מפרישין מעשר ראשון ואחר כך מפריש מעשר אחר ופודהו ואחר שפודהו נותנו לעניים:

(קכח) פירות שנה שניה שנתערכו בפירות שלישית או של שלישית ברביעית הולכים אחר הרוב מחצה למחצה מפרישין מעשר שני מן הכל אבל לא מעשר עני שמעשר שני חמור שהרי הוא קדוש ומעשר עני חול וכן פירות שהן ספק אם פירות שניה הם או פירות שלישית מפריש מהם מעשר שני:

(קכט) כל הפטור ממעשר ראשון פטור ממעשר שני ומן העני וכל שחייב בראשון חייב בשניהם וכל התורם מוציא מעשר וכל שאינו תורם אינו מוציא מעשר וכל מי שאם תרם תרומתו תרומה כך אם עישר הרי הוא מעשר וכל מי שאין תרומתו תרומה כך אם הוציא מעשר אינו מעשר:

(קל) פירות שהוציא מהם מעשר ראשון קודם שיקבעו למעשר הרי זה אוכל מהם עראי קודם שיוציא מעשר שני שאין הראשון קובע לשני אבל משנקבעו למעשר אף על פי שהוציא את הראשון אסור לאכול מהם עראי עד שיוציא את השני או את מעשר עני:

(קלא) לא חייבו להפריש מעשר שני בסוריא:

(קלב) מעשר שני נאכל לבעליו לפניו מחומת ירושלים שנאמר "ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר" וגו' ונוהג

ממקום למקום בתוך שדהו הרי זה מותר ואינו כזורע טבל שהרי לא אסף הפירות וכן העוקר לפת וצנונות ושתלם במקום אחר אם נתכוון להוסיף בגופם מותר ואם שתלם כדי שיקשו ויקח הזרע שלהם אסור מפני שהוא כזורע חטים או שעורים של טבל:

(קיז) אין מוכרין טבל אלא לצורך ולחבר ואסור לשלוח טבל ואפילו חבר לחבר שמא יסמכו זה על זה ויאכל טבל:

(קיח) המוכר פירות לחבירו מוכר אומר "על מנת שהם טבל מכרתי" ולוקח אומר "לא לקחתי ממך אלא מעושרות" כופין את המוכר לתקן, קנס הוא לו מפני שמכר טבל:

(קיט) אין פורעין חוב מהטבל מפני שהוא כמוכרו:

(קכ) הלוקח טבל משני מקומות מעשר מזה על זה:

(קכא) החוכר שדה מהגוי מעשר ונותן לו והמקבל שדה אבותיו מהגוי מעשר ונותן לו:

(קכב) כהן או לוי שלקחו פירות מישראל אחר שנגמרה מלאכתן מוציאין התרומה והמעשרות מידיהם ונותנים אותם לכהנים וללוים אחרים:

(קכג) כהן או לוי שמכרו פירות תלושים קודם שתגמר מלאכתן ואין צריך לומר אם מכר במחבור הרי התרומה ומעשר שלהם:

(קכד) הנותן שדה בקבלה לגוי או למי שאינו נאמן על המעשרות אף על פי שלא באו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידם נתנה לעם הארץ עד שלא באו לעונת המעשרות אינו צריך לעשר על ידם ומשבאו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידם כיצד הוא עושה עומד על הגורן ונוטל ואינו חושש למה שאכלו שאין אנו אחראים להם:

(קכה) באחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר תבואה וקטניות וירקות ובחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה למעשר האילנות כיצד תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות לפני ראש השנה של שלישית אף על פי שנגמרו ונאספו בשלישית מפרישין מהן מעשר שני וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של שלישית אף על פי שנגמרו ונאספו אחר כך בסוף שנה שלישית מתעשרין

לשעבר ומפרישין מהם מעשר שני וכן אם באו לעונת המעשרות קודם חמשה עשר בשבט של רביעית אף על פי שנגמרו ונאספו ברביעית מפרישין מהם מעשר עני ואם באו לעונת

(קב) אחד המבשל ואחד השולק ואחד הכובש קובע למעשר. אבל המעשן את הפירות עד שהכשירן הרי זה ספק:

(קג) הטומן פירות באדמה או בזבל או בתבן עד שהכשירם לאכילה לא נקבעו למעשר:

(קד) הנותן יין לתבשיל חם או שנתן שמן לקדרה באלפס כשהן מרותחין נקבעו למעשר:

(קה) מזג יין במים חמין נקבע ואין צריך לומר אם בישל היין ואפילו בגת אסור לשתות ממנו עד שיעשר:

(קו) הסוחט אשכול לתוך הכוס נקבע לתוך התמחוי אינו נקבע:

(קז) המולח פירות בשדה נקבעו. טבל הזיתים אחת אחת במלח ואכל פטור:

(קח) הפוצע זיתים כדי שיצא השרף מהם פטור:

(קט) הנוטל זיתים מהמעטן טובל אחת אחת במלח ואוכל. ואם מלח ונתן לפניו חייב. וכן כל כיוצא בזה:

(קי) התורם פירותיו תרומה שצריך לתרום אחריה שניה נקבע למעשר ולא יאכל מהם עראי עד שיוציא התרומה שניה ויעשר:

(קיב) פירות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהם ליל שבת נקבעו ולא יאכל מהם אפילו לאחר השבת עד שיעשר:

(קיג) תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו:

(קיג) תאנה שהיתה מיוחדת לו לאכול פירותיה בשבת וליקט ממנה כלכלה לא יאכל עד שיעשר הואיל ופירות אלו מיוחדים לשבת והשבת קובעת:

(קיד) היה אוכל באשכול וחשכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר ואם הניחן לאחר השבת הרי זה גומר:

(קטו) כל שאסור לזרים לאכול בתרומה כגון הגרעינין וכיוצא בהן כך אסור לאכול מהטבל והמעשר שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו וכל שמותר לזרים לאכלו בתרומה מדברים אלו כך מותר בטבל ומעשר שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו:

(קטז) אין מדליקין בטבל טמא אין מחפין בטבל ואין זורעין את הטבל ואפילו פירות שלא נגמרה מלאכתן אסור לזרוע מהם עד שיעשר במה דברים אמורים בתבואה וקטניות וכיוצא בהן אבל העוקר שתלים שיש בהם פירות

מה שנתבאר בדיני צדקה אך גם בדיני תרומות ומעשרות השמיט כמה דינים שכתב הטור והכניס אחרים תחתיהם וכל זה גרם לו שהעתיק דברי הרמב"ם הלכות תרומות ומעשרות ככתבם וכלשונם ולא שת לבו לדברים אחרים והרוצה לעמוד על עיקרי הדינים יעיין בפנים:

יורה דעה הלכות קריעה, סימן שמ – ענין הקריעה, שיעורה ומקומה, ועל מי קורעין, ובאיזה זמן קורעין, סעיף לח

(לח) הרוצה ערי יהודה בחורבן או ירושלים או בית המקדש חייב לקרוע (ועיין באורח חיים סימן תקס"א):

יורה דעה הלכות אבלות, סימן שסג – איסור פיגוי המת והעצמות ממקומן, סעיפים: א, ב

(א) אין מפנין המת והעצמות לא מקבר מכובד לקבר מכובד ולא מקבר בזוי לקבר בזוי ולא מבזוי למכובד ואין צריך לומר ממכובד לבזוי. ובתוך שלו אפילו ממכובד לבזוי מותר שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו. וכן כדי לקברו בארץ ישראל מותר. ואם נתנוהו שם על מנת לפנותו מותר בכל ענין. ואם אינו משתמר בזה הקבר שיש לחוש שמא יוציאווהו גויים או שיכנסו בו מים או שהוא קבר הנמצא מצוה לפנותו. (יש נזהגין לתת מעפר ארץ ישראל בקבר) (אור זרוע) (ויש למנהג זה על מה שיסמכו) (מדרש תנזומא פרשת ויחי):

(ב) אין מוליכין מת מעיר שיש בה קברות לעיר (אחרת) אלא אם כן מחוצה לארץ לארץ, הגה: או שמוליכין אותו למקום קברות אבותיו (כן משמע באור זרוע). ואם צוה להוליכו ממקום למקום או שצוה לקברו בביתו ולא בבית הקברות שומעין לו (גם זה שם). ומותר ליתן סיד עליו כדי לעכל הבשר מהר ולהוליכו למקום אשר צוה (רשב"א סימן שס"ט):

אבן העזר הלכות קדושים, סימן סה – מצוה לשמח חתן וכלה, ודין מת וכלה, סעיף ג

(ג) צריך לתת אפר בראש החתן במקום הנחת תפילין זכר לאבילות ירושלים דכתיב "לשום לאבילי ציון [וגו'] פאר תחת אפר". הגה: ויש מקומות שנהגו לשבר כוס אחר שבע ברכות וזהו מנהג נהג במדינות אלו שהחתן שובר הכלי שמברכין עליו ברכת אירוסין (כל בו) וכל מקום לפי מנהגו. עוד נוהגים להתענות ועיין

(קלה) אין פודין מעשר שני אלא בכסף וכן אם פדה מעשר שני שלו שהוא מוסיף חומש לא יהיה החומש אלא כסף כקרן ואינו פודה בכסף שאינו מטבע אלא בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו והוא הנקרא אסימון לא עשה כלום ואין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון ואין פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום ואינו פודה במעות שאינם ברשותו ואפשר שאין דברים אלו אמורים אלא בזמן שבית המקדש קיים קיים אבל עכשיו שאין מעשר שני נאכל אין להקפיד בכך ומכל מקום יש לחוש בדבר ואף בזמן הזה לא יפדה מעשר שני אלא על כסף שיש בו מטבע היוצא והוא ברשותו או יהלל על פירות אחרים:

(קלט) הפודה מעשר שני קודם שיפרישנו כגון שאמר "מעשר שני של פירות פדוי במעות אלו" לא אמר כלום ולא קבע מעשר אבל אם קבע ואמר "מעשר שהוא בצפון או בדרום מחולל על מעות אלו" הרי זה פדוי:

(קמ) מצות עשה להתודות לפני ה' אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע הארץ וזהו הנקרא וידוי מעשר ואין מתודין וידוי זה אלא אחר השנה שמפרישין בה מעשר עני:

(קמא) אימתי מתודין במנחה ביום טוב האחרון של פסח של רביעית ושביעית:

(קמב) אין מתודין אלא ביום וכל היום כשר לידוי המעשר ובין בפני הבית בין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות:

(קמג) וידוי זה נאמר בכל לשון ואם רצו רבים להתודות כאחד מתודים:

(קמד) אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מהמתנות וערב יום טוב האחרון היה הביעור ולמחר מתודין ופירות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הביעור אין מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבערן:

(קמה) מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו והגיע יום הביעור הרי זה קורא שם למתנות ומזכה להן לבעליהן על גבי קרקע או למי שזוכה להן לבעליהן ומתודה למחר:

(קמו) אם הפריש המתנות שלא על הסדר או אם נשרף טבלו או אם הפריש מעשר בטומאה אינו מתודה. הגה: הרב המחבר הזה השמיט כל דיני מעשר עני שכתב הטור שיש ללמוד מהם הרבה דיני צדקה הנהגים האידנא ואפשר שסמך עצמו על

בפני הבית ושלא בפני הבית אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית שנאמר "מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך" מפי השמועה למדו מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית:

(קלג) בזמן הזה אם רצה לפרות מעשר שני שוה מנה בפרוטה לכתחלה פודה ומשליך הפרוטה לים הגדול אבל לשאר נהרות צריך לשחקה תחלה וכן אם הילל (פירוש אם עשאו חולין על ידי פדיון) מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות הרי זה מחולל ושורף את הפירות שהילל עליהם כדי שלא יהיו תקלה לאחרים:

(קלד) ושיעור פרוטה כחצי שעורה כסף מזוקק שהיא חלק משלשים ושנים במעה כסף שהוא אשפיר"ו עוטימאני שמשקלו רביע דרה"ם נמצא שהפרוטה חלק מארבעים ושמונה בקיטעא ויותר מעט וצריך לדקדק שהפירות שמחלל עליהם מעשר שני שישו כך לפחות. (ועיין לעיל סימן רצ"ד סעיף ו):

(קלה) כשם שאין אוכלים מעשר שני בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם ואין מחללים אותו ואין מוכרים אותו ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה אין מוציאין אותו משם ומניחים אותו שם עד שירקב [וכן אם עבר והוציאו משם מניחין אותו עד שירקב] לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו ואם הפרישן שם בזמן הזה ירקב כמה דברים אמורים במעשר שני שלא נטמא אבל אם נטמא פודין אותו בירושלים (ויש להכשירו כדי שיקבל טומאה ויהא לו היתר בפדיון) (טור):

(קלו) הפודה מעשר שני אומר "הפירות האלו מחוללות על מעות אלו" ואם לא פירש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות דיו ואינו צריך לפרש ויצאו הפירות לחולין:

(קלז) הפודה מעשר שני מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון מעשר שני" ואם חיללן על פירות אחרות מברך "על חילול מעשר שני" והפודה או מחלל מעשר שני של דמאי אינו צריך ברכה:

שחבלה בחברתה או דברים שאין בהם חסרון כ"ס אף על פי שהן מצויים כגון תשלומי כפל וכן כל הקנסות שקנסו חכמים כתוקע לחבירו (פירוש שתוקע בקול באזנו ומבעתיו) וכסוטר את חבירו (פירוש מכה בידו על הלחי) וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק או שמשלם חצי נזק אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בארץ ישראל חוץ מחצי נזק צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס:

(ב) אדם שחבל בחבירו אין מגבים דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל נזק צער ופגם ובושת וכופר אבל שבת וריפוי מגבים. הגה: ויש אומרים שאף ריפוי ושבת אין דנין (טור בשם רא"ש) ולא ראיתי נוהגין לדקדק בזה רק כופין החובל לפיכך הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם (דרכי משה לדעת מהר"ם בפסקיו סימן ר"ח) וכמו שיתבאר בסמוך סעיף ה':

(ג) בהמה שהזיקה את האדם אין גובין נזקו דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל מפני שהוא דבר שאינו מצוי אבל אדם שהזיק בהמת חבירו משלם נזק שלם בכל מקום וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל הואיל והיא מועדת [להין] מתחילתה הרי זה דבר מצוי ומגבין אותו דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל וכן מי שגנב או גזל מגבין ממנו הקרן בלבד. הגה: ויש אומרים דוקא גזילות דשכיחי כגון כפר בפקדון וכדומה אבל גזילה ממש לא שכיחא ואין דנין אלא אם כן הגזילה קיימת מחייבין להחזירה (נימוקי יוסף פרק החובל):

(ד) דיני דגרמי וכן דין המוסר דנין אותן דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל. הגה: עדים שהעידו עדות שקר והוזמו והוציאו ממון על פיהם ואי אפשר למהדר דנין אותם ומחייבין אותם לשלם (מרדכי ריש פרק החובל). ועיין לקמן סימן כ"ט סעיף ב':

(ה) אף על פי שדיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל אינם מגבין קנסות מנדין אותו עד שיפיים לבעל דינו וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו מתירין לו (בין נתפיים בעל דינו בין לא נתפיים). וכן אם תפס הניזק שיעור מה שראוי לו ליטול אין מוציאין מידו. הגה: ואם יאמר הניזק שומו לי נזקי שאדע עד כמה אתפוס אין שומעין לו אלא אם כבר תפס שמין לו ואומרים לו כך וכך תחזיק וכך וכך תחזיר (טור בשם הרא"ש פרק החובל וסוף פרק קמא דבבא קמא). וכל זה דווקא בקנסות הכתובים אבל קנסות שבאים חכמים לקנס מעצמן על תקנתן גובין בכל מקום וכמו שיתבאר בסימן ב' (מרדכי סוף פרק השולח):

נישואין לא יכול להוציאה וצריך לכנסה במקומה אם לא התנה בפירוש עם האשה אבל אם התנה עם אמה לאו כלום הוא (ריב"ש סימן קע"ז). מיהו אם יש אמתלאות וטעמים לדבריו האשה צריכה לילך אחריו (תשובת מיימוני לנשים סימן כ"ח):

(א) במה דברים אמורים מחוצה לארץ לחוצה לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפילו מנזה יפה לנזה הרע ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו גויים. ואין מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנזה הרע לנזה הטוב ואפילו ממקום שרובו גויים למקום שרובו ישראל:

(ב) אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה. הגה: אבל נכסי מלוג שלה ונכסי צאן ברזל הקיימים נוטלת ואם אינם קיימים אם הוא הפסידן נכסי צאן ברזל אין צריך לשלם ונכסי מלוג צריך לשלם ואם נגנבו או נאבדו נכסי מלוג לית לה ונכסי צאן ברזל צריך לשלם (במרדכי סוף כתובות בשם מהר"ם). ודא דכתובה אין לה דוקא שנשאר בארץ ישראל אבל אם הוא חוזר לסוף כמה שנים לחתישב בחוצה לארץ צריך לשלם לה או ליורשיה אף הכתובה (גם זה שם). אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתובה. והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל לירושלים. שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין משם, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם:

(ג) יש מי שאומר דהא דכופין לעלות לארץ ישראל היינו בדאפשר בלא סכנה. הילכך מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות ומנזא אמון ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך ים בימות החמה אם אין שם לסטים:

הושן משפט הלכות דיינים, סימן א – מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ, ובו ה' סעיפים

(א) בזמן הזה דנים הדיינים דיני הודאות והלואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כ"ס אבל דברים שאינם מצויים אף על פי שיש בהם חסרון כ"ס כגון בהמה

לעיל סימן ס"א. ודין זריקת אוכלין לפני חתן וכלה עיין באורח חיים סימן קע"א:

אבן העזר הלכות כתובות, סימן עה – הילוק הארצות לענין נישואין, ודיני ארץ ישראל, ובו ה' סעיפים

(א) שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין נישואין יהודה ועבר הירדן והגליל. וכל הישוב הוא ארצות כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן (שחלוקים בלשונם) (מהר"ם ס' קי"ז). שמי שהוא מארץ מהארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה ובלא תוספת שעל מנת כן נשאה אף על פי שלא פירש. (אבל אינו יכול להוציאה מעיר לדרך או להיפך בגליל אחד אף על פי שהתנה עמה להוציאה מגליל ליהודה) (הר"ן פרק שני דייני גזירות). וכן כל כיוצא בזה. אבל הנושא אשה באחת מהארצות והוא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותם הארצות ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ומכפר למדינה. הגה: ויש אומרים דאם היו שניהם מארץ אחת ונשאה בארץ אחרת היא יכולה לכופו אותו לילך עמה לארצה אפילו מכפר למדינה או להיפך (טור בשם רבינו תם). אבל אם שניהם מארץ אחת ונשאה באותה הארץ אין אחד מהם כופה לשני להוציאו ממדינה לכפר או להיפך אבל ממדינה למדינה או מכפר לכפר האשה יכולה להכריחו שילך עמה למקומה הואיל והם שוים (גם זה שם). היה דר עמו בעירו ולא מתדר שם ונסע עמה לעירה דרך מקרה ולא איתדר ליה יכול לחזור ולהוציאה (ריב"ש סימן מ"ח). יש אומרים אם לא יוכל להחיות ולפרנס עצמו כופין אשתו שתלך עמו למקום שירצה (תרומת הרשן סימן תי"ו) ויש חולקין (בית יוסף וכן משמע בריב"ש סימן פ"א). מי שהוא ממדינה אחת ויש לו שם אשה ונשא אחרת במדינה אחרת צריכה לילך עמו לעירו ודאי נשאה לשוב לביתו (בית יוסף בשם הרשב"ץ). ועיין לקמן סימן קנ"ד סעיף ט' עוד מדינים אלו:

(ב) כשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנזה יפה לנזה הרע ולא מרע ליפה וכן לא יוציאנה ממקום שרובן ישראל למקום שרובו גויים ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו גויים למקום שרובו ישראל. הגה: ואינו יכול להוציאה ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע (הגהות מיימוני פרק י"ג דאישות). כל מקום שיכול להוציאה ממקומה היינו לאחר שכנסה ונשאה אבל קודם

מלחלוק דלא עדיפי מגברא דאתו מחמתיה (מרדכי סוף פרק השואל וסוף כתובות וטור סימן קע"ד). היז ארבעה שותפין ביחד, לשנים יש להן שיעור חלוקה ולשנים אין להן שיעור חלוקה, השנים שיש להן חלוקה נוטלין חלקן והשנים האחרים נשארו שותפין. ואפילו אמר אחד מאותן שאין בו כדי חלוקה תנו לי גם כן חלקי ואם כן ישאר לרביעי פחות מכדי חלוקה וכדי לבטל החלוקה אמר כן אין שומעין לו (תשובת מ"י דקנין סימן י"ד). שלשה שהיו שותפין בבית, לשנים היה להן כדי חלוקה ולאחר אין בו כדי חלוקה, וקנה אחד מן השנים חלקו של האחד שאין לו כדי חלוקה, אין יכול לבטל החלוקה אף על פי שהמוכר היה יכול לבטל (מרדכי סוף כתובות):

הוסיף משפט הלכות אונאה ומקח טעות, סימן רלא – שלא לרמות במדה ובמשקל, וכיצד יעשה אותם וכיצד ישקול, והויבין להעמיד ממונים על המדות ועל השערים, סעיפים כג, כד, כה, כו

(כג) אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש, אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר כדי שימכרו בזול. ובמקום שחששן מרובה מותר להשתכר בשמן:

(כד) אין אוצרון פירות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל. וכן בכל מקום שרובו ישראל. במה דברים אמורים בלוקה מהשוק, אבל לאצור הגדל בשלו מותר. ובשנת בצורת לא יאצור יותר מכדי פרנסת ביתו לשנה:

(כה) כל המפקיע שערים או שאצור פירות בארץ ישראל או במקום שרובו ישראל הרי זה כמלוח ברבית:

(כו) אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש מארץ ישראל לחוצה לארץ או לפוריא, ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל:

הוסיף משפט הלכות אפוטרופוס, סימן רצ – דין אפוטרופוס, מי ימנו, וכיצד יתנהג, וכל משפטי, סעיף יד

(יד) האפוטרופסין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי להאכילם שאין מאכילים את היתומים דבר האסור. אבל לא יעשרו ולא יתרומו כדי להניח פירות מתוקנים, אלא ימכרו אותם טבל:

הוסיף משפט הלכות שותפים בקרקע, סימן קסח – שטף נהר את זיתו, והמוכר זיתו לעצים, סעיף א

(א) שטף הנהר זיתו ושתלן בתוך שדה חבירו, ואמר הלה זיתי אני נוטל, אין שומעין לו בארץ ישראל משום ישוב הארץ, אלא יעמדו במקומם, ואם עקרן הנהר בגושיהם (בענין שראויים להתקיים על ידן) (טור), יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל (הזיתים) כל שלשה שנים, ולאחר שלשה שנים הכל לבעל השדה, אלא שצריך ליתן לבעל הזיתים דמי הזיתים כמו שהיו שוים מתחילה כששטפן הנהר. ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל הקרקע מיד. ואם בא בעל הזיתים ליטול זיתו בין תוך שלשה בין לאחר שלשה הרשות בידו בחוצה לארץ, אבל בארץ ישראל אין שומעין לו, וזה נותן לו דמי זיתו כמו שעומדים למכור לנטיעות, ואם זה אומר לו טול אילנותיך שומעין לו:

הוסיף משפט הלכות הלוקת שותפות, סימן קעא – איזה דבר שהשותפין כופין זה את זה לחלוק וכל דינו, סעיף ג

(ג) איזהו דין חלוקה, כל שאלו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק אין בו דין חלוקה, כיצד, כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות מרובעות חוץ מארבע אמות של הפתחים אינה קרויה חצר. וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה. וכל גינה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה גינה. וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ג' קבין אינה קרויה פרדס. לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין, ולא את השדה עד שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד, ולא הגינה עד שיהא בה חצי קב לכל אחד ואחד, ולא את הפרדס עד שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד. במה דברים אמורים בארץ ישראל וכיוצא בה, אבל בכבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה, ולא את הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו אילנות לזה כדי עבודת אדם אחד ביום אחד, ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה. הגה: היה בו דין חלוקה, ומכר אחד מהן לשנים או הורישו לב' בניו ואין לאחד מהן כדי חלוקה, אינן יכולין לעכב

(ו) המבייש בדברים מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו. הגה: ועיין לקמן סימן ת"כ סעיף ל"ח. ועיין לקמן סימן ב' אם נתחייב לו מלקות אם יכול לפדות עצמו בממון:

הוסיף משפט הלכות נזקי שכנים, סימן קנה – דין הרחקת נזיקין, סעיפים: ב, כה

(ב) מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו, לא יעשה בה לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר ולא יכניס שם אספסתא, (פירוש תבואה שלא הביאה שליש והוא מאכל בהמה תרגום "על כליל" "על אספסתיה"), וכיוצא בהם מדברים שעולה מהם הבל חם הרבה, מפני שהחום מפסיד פירות האוצר. (והוא הדק שלא יפתח חלון מבית שיש בו דברים אלו לחדר שיש לו תחת האוצר) (טור בשם הרשב"א). לפיכך אם היה אוצר יין בארץ ישראל שאין החום מפסידו, הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש שירצה, אבל לא יעשה רפת בקר מפני שמפסיד ריח היין. (וכן במקום שקול ונדונד קשים לייך שצריך להרחיק) (ריב"ש סימן קצ"ו). ואם הוחזקה החנות בתחילה לרפת או לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העלייה לעשות עלייתו אוצר, אינו יכול למחות בידו:

(כה) מי שהיתה שדה חבירו נטועה גפנים או שאר אילנות, ובא הוא לנטוע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות, צריך להרחיק ד' אמות. הגה: (כן פירש רבינו חננאל) כי כן דרך צורך המחרישה בין האילנות. ואם אין דרך לחרוש בין האילנות אין צריך להרחיק כלל (בית יוסף). ובמקום שצריכים להרחיק ובאין שניהם ליטע בבת אחת, כל אחד מרחיק חצי השיעור (המגיד פוק עשירי דשכנים). במה דברים אמורים בארץ ישראל, אבל בחוצה לארץ מרחיק בין גפנים לגפנים ובין אילנות לאילנות שתי אמות, ובין גפנים לשאר אילנות (או שדה לבן) ארבע אמות. הגה: ויש אומרים דבין גפנים לאילנות בעינן להרחיק כפי אומד הדעת שלא יפריחו העופות מן האילנות אל הגפנים בשיטה אחרת (טור). ויש אומרים דוקא בנוטע אילנות, אבל נוטע גרעין והאילן ממילא גדל אין צריך להרחיק (המהות אשיר ומרדכי פרק לא יחפור ובית יוסף בשם התוספות). ראובן שמכר ביתו לאחד וגניתו לאחר אין בעל הגינה צריך להרחיק אילנותיו אף על פי שמכר הבית תחילה, ואין אומרים בזה מוכר בעין יפה הוא מוכר (ריב"ש סימן ק"ל). ועיין לעיל סימן קנ"ד סעיף כ"ח. ובכל מקום אם היה גדר בינתיים זה סומך לגדר זה סומך לגדר:

של בעל הבית, שהרי מחליש כוחו שלא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית בכח:

(כ) מוזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן ומעט כאן, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן, שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יכרך אותה. וכן חייב לעבוד בכל כוחו, שהרי יעקב הצדיק אמר "כי בכל כחי עבדתי את אביכן", לפיכך נטל שכרו בעולם הזה, שנאמר "ויפרוץ האיש מאד מאד":

הושן משפט הלכות גזילה, סימן שיעו – דין המסיג גבול רעהו, סעיף א

(א) המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חבירו בתוך תחומו אפילו מלא אצבע, אם בחזקה עשה הרי זה גולץ. ואם הסיג בסתר הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול, הרי זה עובר בשני לאוין, בלאו גניבה או בלאו גזילה, ובלאו דלא תסיג. (אם מותר לאדם ליקח מערופיא של חבירו, עיין לעיל סימן קנ"ו):

הושן משפט הלכות נזקי ממון, סימן תט – אין מגדלים בהמה דקה בישוב, והזיר וכלב רע בכל מקום, סעיף א

(א) אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים והיזקם מצוי, אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל. והאידנא שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות, נראה דשרי:

שנדבקו זו בזו ומבדילן) בתמרים ובגרוגרות, אינו אוכל. שכל דבר שאין אחר חיוב מעשר חיוב אחר כגון תאנים וענבים לאחר שנתחייבו במעשר אינו אוכל ממנו, וכדבר שיש בו חיוב אחר כגון חטים העומדים לעשות פת שהיית בחלה אוכל עד שיגמור מלאכתו להתחייב בחלה ולאחר מכאן אינו אוכל:

(ד) הבודל בתמרים רעים שלא נתבשלו כל צרכן ונותנים אותם בסל ומתחממים ומתרככים שם, עדיין לא נגמרה מלאכתן ויכול לאכול מהם:

(ה) נפתחו חביותיו ונתפרסו עיגוליו ושכרו לעשות בהם, לא יאכל מהם שכבר נתחייבו במעשר. במה דברים אמורים כשיודע הפועל שנפתחו, אבל אם לא ידע וסבור שעדיין לא נתחייבו במעשר, חייב לעשר ולהאכילו:

(ו) השומר במחובר אפילו בשעת גמר מלאכה אינו אוכל. אבל השומר בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו, אף על פי שאינו אוכל מן התורה אוכל מהלכות מדינה שנהגו כן:

(משום גררא הבאנו גם כן שני סעיפים הבאים, בשביל הנחיצות שבהם)

(יט) אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום. ולא ירעב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו, מפני ביטול מלאכתו

הושן משפט הלכות שכירות פועלים, סימן שלו – דין אכילת פועל בשעת מלאכה, ממה אוכל או מתי אוכל, סעיפים: א, ב, ג, ד, ה, ו, יט, כ

(א) פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר מאכל, הרי זה אוכל ממה שהוא עושה, אפילו אינו עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על כתפו, ואסור לחסמו שלא יאכל, (ואם חסמו, שלומי משלם ליה מלקי לא לקי) (טור בשם הרמ"ה):

(ב) במה דברים אמורים שאוכל כשהוא עושה בגידולי קרקע במחובר בשעת גמר מלאכה, כגון בוצר ענבים ומוסק בזיתים ואורה בתאנים וגודר בתמרים, ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה המחייבת אותו בחיוב האחרון שבו. אבל העושה בדבר שאין גידולי קרקע, כגון החולב והמחבץ (פירוש המוציא חמאה מן החלב, ערוך. ויש אומרים המקפה את החלב בקיבה להיות נקרש, רש"י בפרק "דשבת) והמגבן אינו אוכל. וכן העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה, כגון העודר בגפנים או מכסה שרשי האילנות. ואפילו המנכש בכצלים ושומים כגון שעוקר את הקטנים מן הגדולים, לא יאכל מהם ואף על פי שהוא גמר מלאכת הקטנים, שעיקר המלאכה לצורך הגדולים להרחיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן:

(ג) העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר כגון בודל (פירוש